

Ministerul Agriculturii,
Dezvoltării Regionale
și Mediului

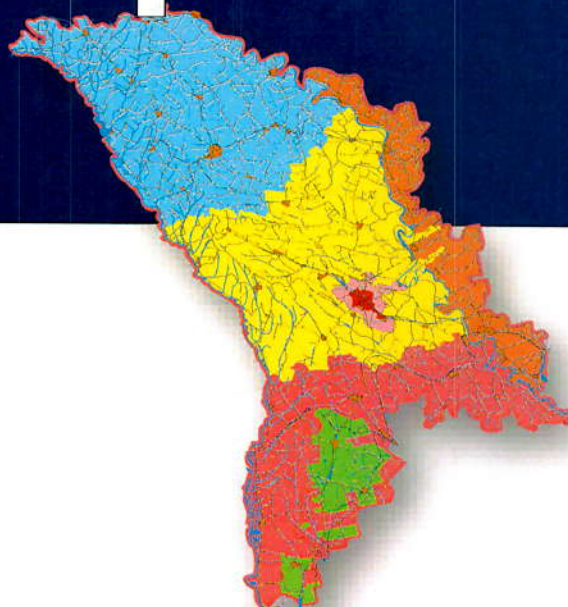

Aprobat
prin Decizia CNCDR
nr. 1/20 din 13.02, 2020

Raport de progres

privind implementarea
Strategiei naționale de
dezvoltare regională
2016 - 2020

Ianuarie -
Decembrie,
2019

CHIȘINĂU, 2020

Cuprins:

Lista abrevierilor	2
Sumar executiv	3
Introducere	8
Realizări SNDR la nivel de obiective specifice	12
Obiectivul Specific 1: Acces asigurat la servicii și utilități publice calitative	12
MĂSURA 1.1. Dezvoltarea infrastructurii de importanță regională și locală	13
MĂSURA 1.2. Dezvoltarea principiilor de regionalizare a serviciilor publice în domeniile gestionării deșeurilor solide și alimentării cu apă și canalizare	22
Obiectivul Specific 2: Asigurarea creșterii economice sustenabile în regiuni	23
MĂSURA 2.1. Conceptualizarea rețelei de centre urbane	27
MĂSURA 2.2. Consolidarea și dezvoltarea economiei regionale	28
MĂSURA 2.3. Consolidarea și dezvoltarea infrastructurii turistice în regiunile de dezvoltare	32
Obiectivul Specific 3: Îmbunătățirea guvernancei în domeniul dezvoltării regionale	33
MĂSURA 3.1. Perfecționarea cadrului legislativ și normativ în domeniul dezvoltării regionale și celui aferent	35
MĂSURA 3.2. Consolidarea cadrului instituțional și a potențialului administrativ	37
MĂSURA 3.3. Eficientizarea sistemului de monitorizare și evaluare a implementării Strategiei	39
Cooperarea cu partenerii de dezvoltare	39
Riscuri și provocări în implementarea SNDR	44
Bune practici și lecții învățate	46
Concluzii	46

Anexe:

Anexa 1 Tabel generalizator cu indicatorii de monitorizare a SNDR și SDR în perioada 2016-2020;

Anexa 2 Lista proiectelor de dezvoltare regională, sursele și mijloacele financiare utilizate pentru implementarea acestora în anul 2019

Anexa 3 Raportul activităților desfășurate privind dezvoltarea capacităților colaboratorilor MADRM și ADR pe parcursul anului 2019.

Lista abrevierilor:

AAC	– Aprovizionare cu apă și canalizare
AEE	– Agenția pentru Eficiență Energetică
ADR	– Agenția de Dezvoltare Regională
AI	– Agenția de Investiții
AMAC	– Asociația Moldova Apă-Canal
APL	– Administrația Publică Locală
ASD	– Administrația de Stat a Drumurilor
BNS	– Biroul Național de Statistică
CNCDR	– Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale
CRD	– Consiliul Regional pentru Dezvoltare
CPV	– Concept de Proiect Viabil
CRS	– Comitet Regional Sectorial
CR	– Consiliul Raional
DPS	– Direcția planificare spațială
DR	– Dezvoltarea Regională
DRL	– Drumuri regionale și locale
DUP	– Documentul unic de program
EE	– Eficiență energetică
FNDR	– Fondul național pentru dezvoltare regională
GIZ	– Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei
GLRS	– Grup de lucru regional sectorial
IA	– Incubatorul de afaceri
IES	– Inspectoratul Ecologic de Stat
ISA	– Infrastructura de suport în afaceri
MADRM	– Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului
MEI	– Ministerul Economiei și Infrastructurii
MSPL	– Modernizarea serviciilor publice locale
MDS	– Managementul deșeurilor solide
NUTS	– Nomenclatorul unităților teritoriale de statistică
ODIMM	– Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii
PI	– Parc industrial
POR	– Plan Operațional Regional
PRS	– Program regional sectorial
RD	– Regiunea de dezvoltare
RM	– Republica Moldova
SDR	– Strategia de dezvoltare regională
SNDR	– Strategia națională de dezvoltare regională
STATREG	– Proiectul UE „Îmbunătățirea statisticii regionale în Republica Moldova”
UE	– Uniunea Europeană
UTA	– Unitatea Teritorială Autonomă
ZEL	– Zona Economică Liberă

Sumar executiv

Dezvoltarea regională reprezintă o parte indispensabilă a procesului de dezvoltare a țării și presupune asigurarea diversificării activităților economice, stimularea investițiilor, reducerea șomajului și îmbunătățirea nivelului de trai. Concomitent, aceasta constituie un imperativ asumat de Guvernul RM, care și-a confirmat angajamentul ferm pentru asigurarea echitabilă a șanselor de dezvoltare pe întreg teritoriul țării. Obiectivul vizat se regăsește atât la nivel legislativ, cât și la nivelul planificării strategice prin promovarea politicilor regionale ce duc la impulsivitatea și accelerarea dezvoltării țării în ansamblu, scopul final fiind îmbunătățirea calității vieții cetățenilor.

Finalitatea politicii de dezvoltare regională este orientată spre crearea condițiilor pentru asigurarea unor venituri suficiente, a ocupării și a asigurării condițiilor de trai a cetățenilor, sprijinirea inițiativei locale, atragerea investițiilor, crearea și dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii, îmbunătățirea infrastructurii.

Acest raport de progres este o prezentare a realizărilor în implementarea SNDR 2016-2020 în dinamică și în raport cu anul de referință.

În vederea atingerii obiectivelor SNDR 2016-2020, în perioada 2016 - 2019 a fost inițiată implementarea a 61 de proiecte cu un cost total de 597 milioane lei, fiind finalizate deja 24 de proiecte.

În domeniul alimentării cu apă și servicii de canalizare:

A fost inițiată implementarea a 15 proiecte, dintre care 6 sunt fie finalizate, fie în proces de realizare a testelor de calitate pentru darea în exploatare, fiind deja obținuți următorii indicatori:

- ✓ 233,83 km de rețele de apeduct construite din 318,96 planificate;
- ✓ 98,942 km de rețele de canalizare din 147,2 km planificate;
- ✓ 3 stații de epurare construite din 3 planificate;
- ✓ 2 stații de tratare a apei din 4 planificate;
- ✓ 3 stații de captare construite;
- ✓ 1 stație de dezinfectare construită;
- ✓ 2 stații de pompare a apei potabile construite;
- ✓ 2 castele de apă construite/instalate.

În domeniul infrastructurii drumurilor:

A fost inițiată implementarea a 13 proiecte, dintre care 6 proiecte sunt finalizate. Până în prezent au fost atinși următorii indicatori:

- ✓ 57,948 km drumuri construite/reconstruite din 74,168 km planificate;
- ✓ 31 poduri și podețe reabilite din 39 planificate;
- ✓ 2 localități cu acces la drumul construit/reabilitat;
- ✓ 2460 - locuitori cu acces la drum construit/reabilitat.

În domeniul managementului deșeurilor solide:

A fost inițiată implementarea unui singur proiect, în rezultatul implementării căruia au fost realizați următorii indicatori:

- ✓ 32 platforme pentru amplasarea containerelor de acumulare a deșeurilor menajere solide construite/reabilitate;
- ✓ 1397 containere, pubele de acumulare a deșeurilor menajere solide procurate;
- ✓ 1 autospecială pentru transportarea deșeurilor menajere solide procurată.

În domeniul dezvoltării infrastructurii de suport în afaceri:

A fost inițiată implementarea a 14 proiecte, dintre care 3 deja sunt finalizate, fiind obținuți următorii indicatori:

- A fost construită 1 clădire cu suprafața de 514 m²;
- Sunt realizate lucrări de conectare a 4 obiective economice (ZEL, PI) la servicii publice:
 - ✓ 3,96 km de apeduct,
 - ✓ 1,65 km de rețele de canalizare,
 - ✓ 7,62 km de rețele de electricitate,
 - ✓ 3 stații de transformatoare,
 - ✓ 1 stație de epurare,
 - ✓ 1 rezervor de acumulare a apei potabile construit;
 - ✓ 2,6 km de drum construit;
 - ✓ 26 ha – teritoriu amenajat.

În domeniul sporirii atractivității turistice:

4 proiecte finalizate și 4 proiecte în proces de implementare, fiind atinși următorii indicatori:

- ✓ 8 atracții turistice, de odihnă și agrement renovate/reabilitate;
- ✓ 5 atracții turistice amenajate;
- ✓ 5,7 km de drum construit.

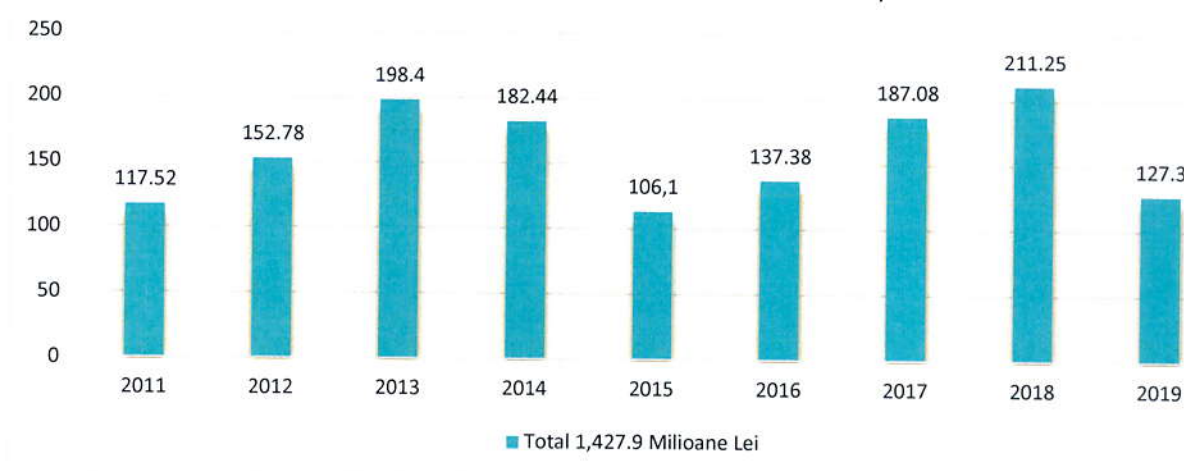
În domeniul eficienței energetice în clădirile publice:

A fost inițiată implementarea a 9 proiecte, dintre care 4 au fost finalizate fiind realizați următorii indicatori:

- ✓ 3 clădiri publice renovate prin măsuri de eficiență energetică;
- ✓ 9343 m² de pereți exteriori izolați;
- ✓ 1883 m² de ferestre și uși exterioare schimbate;
- ✓ 5318,3 planșeu izolat,
- ✓ 14 puncte termice instalate,
- ✓ 425 ml conducte exterioare renovate,
- ✓ 2004 m² de conducte izolate termic,
- ✓ 3 cazane noi de gaze naturale(750 kW) instalate,
- ✓ 1 centrală termică renovată,
- ✓ 1 sistem solar termic instalat (80 kW);

- ✓ 168752 persoane cu acces la condiții îmbunătățite prin măsuri de EE în clădirile publice renovate.

Figura 1: Utilizarea mijloacelor alocate din FNDR în anii 2011-2019 pentru implementarea proiectelor investiționale

Sursa: MADRM

În conformitate cu Legea bugetului pentru anul 2019 nr. 303/2018, în Fondul național pentru dezvoltare regională au fost prevăzute 220 milioane lei. Mijloacele financiare ale fondului au fost repartizate conform Deciziei Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale (CNCDR) nr. 19/18 din 26.12.2018 după cum urmează:

- pentru implementarea proiectelor investiționale – 201,76 milioane lei;
- pentru asigurarea activității ADR Nord, Centru, Sud și UTA Găgăuzia – 18,24 milioane lei.

Conform Deciziei nr. 19/18 din 26.12.2018, în anul 2019, au fost aprobate spre finanțare, din mijloacele financiare ale Fondului național pentru dezvoltare regională (FNDR), 32 proiecte din cele incluse în Documentul Unic de Program pentru anii 2017-2020, din care 2 proiecte noi.

Principalele rezultate obținute în realizarea politicii de dezvoltare regională în anul 2019:

- ✓ Aprobate 4 Programe regionale sectoriale în domeniul dezvoltării infrastructurii de afaceri în cadrul ședințelor Consiliilor Regionale pentru Dezvoltare Nord, Centru, Sud și Găgăuzia;
- ✓ Aprobate Programul Regional Sectorial de creșterea a atractivității turistice, CRD UTA Găgăuzia;
- ✓ A fost elaborat proiectul politicii publice „Dezvoltarea urbană echilibrată”;
- ✓ Definitivate „Liniile directe de revitalizare urbană” (consultate public în regiuni de dezvoltare);
- ✓ Inițiată implementarea proiectelor-pilot de revitalizare urbană în 8 orașe;

- ✓ Desfășurarea a 2 conferințe internaționale în domeniul revitalizării urbane;
- ✓ Definitivat noul proiect de lege privind dezvoltarea regională în RM;
- ✓ Elaborat noul concept (paradigmei) a politicii de dezvoltare regională;
- ✓ Selectate încă 8 orașe pentru realizarea programelor de revitalizare urbană;
- ✓ Elaborat Raportul privind rezultatele a 6 proiecte pilot în domeniul revitalizării urbane inițiate în anul 2018;
- ✓ Elaborat studiul privind noua paradigmă a dezvoltării regionale, bazat pe o abordare economică;
- ✓ Aprobata o nouă ediție a „Instrucțiunii privind monitorizarea și evaluarea politicii de dezvoltare regională”;
- ✓ Evaluarea impactului proiectelor de dezvoltare regională finanțate din FNDR și alte surse, în etapa de post implementare;
- ✓ Inițierea conceptualizării procesului de instituționalizare a Regiunii de Dezvoltare mun. Chișinău;
- ✓ Monitorizarea implementării a 32 proiecte investiționale finanțate din Fondul Național pentru Dezvoltare Regională, aprobate de către Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și alte 22 proiecte investiționale finanțate din surse externe;
- ✓ 1 Ședință a Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale desfășurată;
- ✓ 1 Hotărâre de Guvern nr. 487 din 23.10.2019 „pentru modificarea anexei la Hotărârea Guvernului nr. 436/2014 privind implementarea programului de asistență tehnică și financiară acordată de Guvernul României pentru instituțiile preșcolare din Republica Moldova”, elaborată și aprobată.

Indicatorii care caracterizează dinamica atingerii obiectivelor specificate în Strategia Națională de Dezvoltare Regională pentru anii 2016-2020 sînt expuși în compartimentele respective ale acestui Raport.

Cooperare externă:

- Colaborarea cu Agenția Internațională de Cooperare a Germaniei (GIZ) în implementarea proiectului „Modernizarea serviciilor publice locale”;
- Colaborarea cu Ministerul Dezvoltării și Investițiilor (Ministerul Fondurilor și Dezvoltării Regionale) din Polonia în cadrul proiectului „Sprijin administrației publice locale din Republica Moldova în implementarea SNDR prin prisma dezvoltării urbane integrate”;
- Colaborarea cu Fondul de Bună Guvernare prin intermediul DFID și Oxford Policy Management și Pricewaterhousecouppers privind programarea regională sectorială în domeniul suportului infrastructurii de afaceri;
- Cooperarea cu proiectul UE „Integrarea UTA Găgăuzia în cadrul politicii de dezvoltare regională a RM”;
- Delegația UE - 18 Memorandumuri de Înțelegere pentru demararea procesului de implementare a Proiectului "Construcția infrastructurii de Aprovizionare cu Apă și Canalizare, precum și de Eficiență Energetică în clădirile publice„ (43 mln. Euro);

Dezvoltare regională

- KFW - construcția apeductului magistral Chișinău – Strășeni – Călărași. (15 mln. Euro);
- KFW - proiectului „Aprovizionarea cu apă și canalizare în raionul Cahul”;
- Programul Slovak Aid proiectul „Apeduct magistral pentru localitatea Bardar, Ruseștii Noi” (etapa II Ambasada Slovaciei) și rețele de canalizare pentru or. Ialoveni 1 655 mii lei;
- Proiectul de Apă și Sanitație în Moldova (ApaSan) Guvernul Elveției, proiectul Apa pentru viață în regiunea de Nord: raioanele Florești și Soroca - 29,92 milioane lei;
- Colaborarea cu Agenția Cehă pentru Dezvoltare în cadrul Proiectului “Dezvoltarea regională în Republica Moldova: suport privind implementarea strategiilor regionale folosind Sistemul Informațional Geografic (GIS)”.

Introducere

Dezvoltarea regională reprezintă o parte a procesului de dezvoltare a țării și presupune asigurarea diversificării activităților economice, stimularea investițiilor, reducerea șomajului și îmbunătățirea nivelului de trai.

Strategia Națională de Dezvoltare Regională pentru anii 2016-2020, aprobată prin Legea nr.239 din 13 octombrie 2016 și Planul de Acțiuni de implementare a Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională pentru anii 2016-2020, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.485 din 29 iunie 2017 constituie principalele documente de politici de dezvoltare regională.

Acest document strategic ia în considerare trei elemente principale ale dezvoltării regiunilor: **competitivitatea, coeziunea și buna guvernare.**

Pentru a asigura o dezvoltare socio-economică echilibrată și durabilă a regiunilor de dezvoltare, pentru perioada de raportare, au fost îmbinate eforturile structurilor/instituțiilor de diferit nivel la implementarea unor proiecte complexe de dezvoltare intersectorială, cu utilizarea elementelor de inovație și eficiență.

Realizarea politicilor în domeniu, se efectuează prin intermediul implementării proiectelor cu impact regional, elaborate de către autoritățile administrației publice centrale și locale, în parteneriat cu comunitățile locale și organizațiile neguvernamentale și selectate pentru finanțare din sursele Fondul Național pentru Dezvoltare Regională (FNDR).

Volumul Fondului a fost aprobat prin legea anuală a bugetului de stat. Mijloacele Fondului au fost alocate doar pentru proiectele incluse în Documentul Unic de Program, aprobat prin Hotărâre de Guvern și asigurarea cheltuielilor operaționale ale ADR.

Pe parcursul anului 2019, activitățile desfășurate, în vederea implementării politicii de dezvoltare regională, au fost în conformitate cu Planul de activitate al Ministerului, și Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale de dezvoltare regională pentru anii 2016-2020. Realizarea măsurilor, în vederea atingerii acestor obiective, a fost asigurată de direcțiile de profil ale Ministerului și instituțiile de dezvoltare regională, prin conlucrarea eficientă cu partenerii de dezvoltare și în colaborare cu reprezentanții ministerelor sectoriale și cu autoritățile publice locale.

Astfel, activitățile au fost orientate spre realizarea următoarelor obiective specifice:

- 1) asigurarea accesului la servicii și utilități publice calitative;**
- 2) asigurarea creșterii economice sustenabile în regiuni;**
- 3) îmbunătățirea guvernancei în domeniul dezvoltării regionale.**

Realizarea activităților prevăzute de obiectivele vizate au scopul de a atinge următoarele rezultate:

- a) nivelul de trai al populației din regiuni să fie îmbunătățit;
- b) disparitățile regionale diminuate;

- c) coeziune teritorială asigurată;
- d) proces migrațional din regiuni redus.

În același timp, necesită a fi menționat că implementarea politicii de dezvoltare regională pe parcursul anului 2019 a fost simțitor afectată de evaluările politice din țară. Astfel, desfășurarea campaniei electorale pentru Parlamentul Republicii Moldova, alegerile generale locale, precum și schimbările la nivel guvernamental, care au avut loc în același an, au sustras atenția și timpul reprezentanților administrațiilor publice de la realizarea activităților în domeniu, iar procesul decizional a manifestat o stagnare atât la nivel regional cât și național.

Ca consecință, nu toate activitățile prevăzute de Planul anual de implementare au fost realizate în 2019, iar suma de mln. lei din FNDR pentru implementarea proiectelor de dezvoltare regională nu a fost valorificată.

Progresul în realizarea activităților prevăzute de SNDR se evaluează prin estimarea următorilor indicatori:

- PIB-ul regional;
- nivelul de sărăcie în regiuni;
- indicele de disparitate;
- nivelul emisiilor de gaze cu efect de seră.

Pe parcursul perioadei de raportare a continuat colaborarea cu partenerii de dezvoltare naționali și internaționali, au fost realizate activități de fortificare a capacităților actorilor locali, regionali și naționali în domeniul implementării politicii de dezvoltare regională, a fost asigurat un management eficient și asigurată transparența pe întregul spectru de activități desfășurate.

Reprezentanții MADRM în colaborare cu reprezentanții ADR și cu suportul partenerilor de dezvoltare, au revizuit sistemul de indicatori privind monitorizarea și evaluarea implementării SNDR pentru perioada 2016–2020, care a fost aprobat prin Ordinul Ministrului Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului Nr. 164 din iunie 2019.

Evoluția indicatorilor de dezvoltare regională în perioada de raportare

Produsul intern brut rămîne a fi indicatorul de bază care atestă tendințele dezvoltării economice. În conformitate cu datele BNS și cele prezentate în Strategia Moldova 2030, din 1994 pînă în prezent rata de creștere medie anuală a PIB-ului a fost de circa 2,7%, astfel încît în anul 2017 nivelul PIB-ului a fost cu 89,6% mai mare decît nivelul corespunzător anului 1994. PIB/capita a

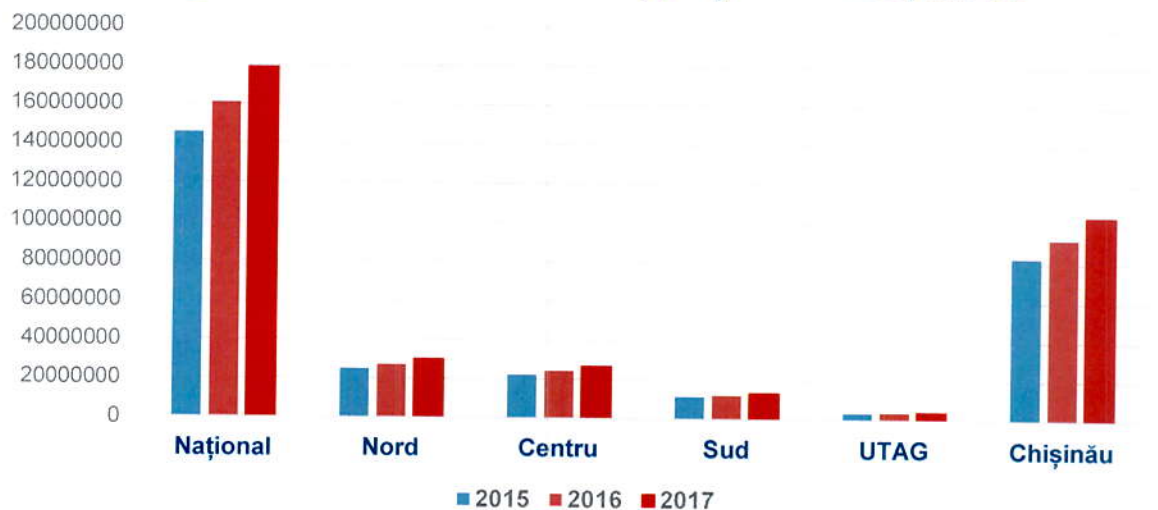
Dezvoltare regională

crescut de la 400 de dolari SUA în anul 1995 la circa 2291 de dolari SUA în 2017. Republica Moldova a avansat din grupul țărilor cu venituri mici în cel al țărilor cu venituri medii inferioare.

Pe parcursul ultimilor ani însă creșterea PIB-ului a avut loc pe fondul erodării potențialului economic. În perioada 2010-2017 PIB-ul a crescut anual în medie cu 4,5%, depășind nivelul anului 2008 (anul de pînă la criza din 2009) cu 33,1%. Cu toate acestea, în conformitate cu datele Băncii Mondiale, PIB/capita în Republica Moldova a rămas la cel mai scăzut nivel comparativ cu alte țări din Europa Centrală și de Est. Analiza structurii PIB-ului după resurse denotă că cea mai mare pondere o deține categoria „alte servicii”, care, împreună cu serviciile de comerț și construcții, în 2017, au constituit 57,3% din PIB. Sectorul agricol, în care activează circa o treime din forța de muncă, deține o pondere disproporționat de mică în PIB (12,2% în 2017), fapt ce denotă productivitatea și, respectiv, competitivitatea extrem de scăzută în acest sector.

Raportată la situația la nivel național și avînd în vedere primele calculele ale PIB-ului regional prezentate în Figura 2, în anii 2015-2017 se observă că și PIB-ul la nivel de fiecare regiune¹ a înregistrat o creștere.

Figura 1. Produsul intern brut, prețuri curente, mii lei

Sursa: BNS

Cu toate acestea, municipiul Chișinău generează cel mai mare PIB comparativ cu celelalte regiuni și contribuie cu aproximativ 60% în total PIB. Acest fapt confirmă că activitatea economică este concentrată în mare parte în capitala țării și că cea mai mare disparitate rămîne a fi între Chișinău și celelalte regiuni.

¹ PIB la nivel regional a început să calculeze începînd cu anul 2015.

Tabelul 1: Evoluția indicelui disparității PIBR pe locuitor (2015-2017) pe regiuni de dezvoltare, %

Anul	RDN	RDC	RDS	UTA Găgăuzia
2015	61,28	51	51,72	53,97
2016	62,99	52,91	53,52	54,27
2017	61,02	50,80	50,88	52,23

Sursa: BNS

Principalele domenii prioritare de intervenție a politicii de dezvoltare regională sunt:

- Aprovizionarea cu apă și canalizare;
- Drumuri regionale și locale;
- Gestionare deșeurilor solide;
- Eficiența energetică a clădirilor publice;
- Dezvoltarea infrastructurii de afaceri;
- Creșterea atractivității turistice

În conformitate cu Legea bugetului pentru anul 2019, în Fondul național pentru dezvoltare regională (FNDR) au fost prevăzute 220 mil. lei. Mijloacele financiare ale FNDR, conform Deciziei Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale (CNCDR) nr. 19/18 din 26.22.2018 au fost repartizate după cum urmează:

- ✓ pentru implementarea proiectelor investiționale – cca 201,76 mil. lei;
- ✓ pentru asigurarea activității Agențiilor de Dezvoltare Regională (ADR) Nord, Centru, Sud și UTA Găgăuzia – cca 18,24 mil. lei.

În anul 2019, au fost aprobate spre finanțare din mijloacele financiare ale Fondului național pentru dezvoltare regională (FNDR), 32 proiecte din cele incluse în Documentul Unic de Program pentru anii 2017-2020, din care 2 proiecte noi.

Conform domeniilor prioritare, mijloacele financiare ale FNDR pentru anul 2019 au fost repartizate și valorificate după cum urmează:

Tabel 2: Proiecte finanțate din FNDR, 2019 (în milioane lei)

Domeniul de intervenție	Nr. de proiecte	Costul proiectelor	Bugetul aprobat/redistribuit pentru anul 2019	Valorificat în anul 2019
Aprovizionare cu apă și sanitație	10	327,49	68,88	26,34
Infrastructura drumurilor regionale și locale	6	349,70	49,76	46,36

Managementul deșeurilor solide	1	10,71	0,67	0
Eficiență energetică în clădiri publice	4	58,22	11,60	9,18
Infrastructura de sprijin a afacerilor	7	120,19	45,24	21,24
Sporirea atractivității turistice	4	104,59	25,61	24,18
Total	32	970,90	201,76	127,30

Sursa: MADRM

În scopul implementării proiectelor finanțate din FNDR, în anul 2019 au fost valorificate mijloace financiare în mărime de cca 127,30 milioane lei sau 63 % din alocările prevăzute în FNDR pentru anul 2019.

Cauza principală a nevalorificării integrale a surselor financiare din FNDR prevăzute pentru anul 2019 este tergiversarea de către gestionarul FNDR, în perioada iunie-noiembrie 2019, a deciziilor privind achitarea solicitărilor de plată pentru lucrările efectuate la proiectele de dezvoltare regională.

Alegerile parlamentare și alegerile locale din 2019 au condiționat apariția unei perioade de instabilitate politică, ce a afectat considerabil activitatea autorității decizionale la nivel central (Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale), precum și a autorității decizionale la nivel regional și local (Consiliilor Regionale pentru Dezvoltare, APL).

Procesul de transformare a instituțiilor guvernamentale din ultima perioadă, a limitat posibilitățile de promovare și adoptare a unor propuneri menite să îmbunătățească cadrul de funcționare a politicii de dezvoltare regională și sinergizării acțiunilor în acest domeniu.

În lipsa unei clarități cu privire la reforma teritorial-administrativă, s-au atestat tergiversări semnificative în definitivarea noului proiect de lege cu privire la dezvoltarea regională în Republica Moldova, precum și a cadrului normativ aferent.

Realizări SNDR la nivel de obiective specifice

Obiectivul Specific 1: Acces asigurat la servicii și utilități publice calitative

Obiectivul specific vizat presupune realizarea unui complex vast de activități în vederea dezvoltării infrastructurii de importanță regională și locală pentru sporirea coeziunii teritoriale și diminuarea disparităților regionale.

Astfel, măsurile de îmbunătățire a prestării serviciilor locale fac parte dintr-o abordare cuprinzătoare bazată pe cinci piloni pentru dezvoltarea capacităților în:

- stabilirea unor proceduri integrate de planificare locală,
- stabilirea structurilor de cooperare intercomunitară,

- asistarea în instituționalizarea instruirii și educației adaptate pentru operatorii de servicii și autoritățile locale,
- punerea în aplicare a politicilor de sensibilizare și mobilizare a cetățenilor.

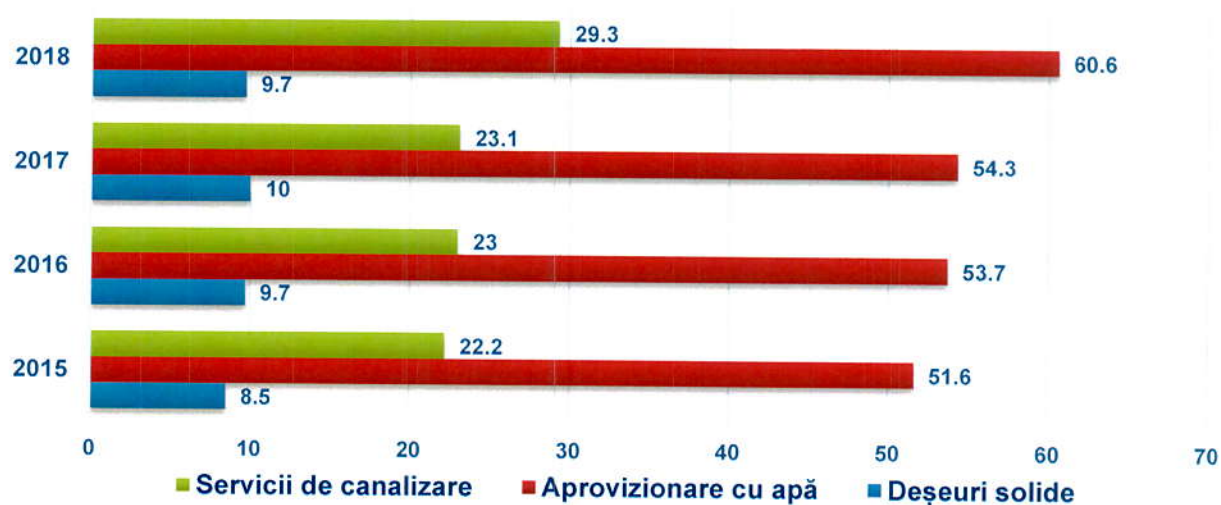
Atingerea acestui obiectiv urmărește obținerea următoarelor **rezultate**:

- 1) servicii publice eficiente de gestionare a deșeurilor solide, de alimentare cu apă și de canalizare și de eficiență energetică în clădirile publice;
- 2) beneficiari ai serviciilor publice calitative de gestionare a deșeurilor solide, de alimentare cu apă și de canalizare, ai drumurilor regionale și locale, precum și ai serviciilor de eficiență energetică în clădiri publice sînt locuitorii regiunilor de dezvoltare;
- 3) cooperare intercomunală în prestarea serviciilor publice de gestionare a deșeurilor solide, de alimentare cu apă și canalizare în localitățile selectate, îmbunătățită.

MĂSURA 1.1. Dezvoltarea infrastructurii de importanță regională și locală

Accesul la servicii și utilități publice de AAC și MDS, la nivel național, atestă o dinamică pozitivă pe principalii indicatori de referință față de valoarea inițială a anului 2015. În conformitate cu datele prezentate de către BNS, rata de conectare a populației la serviciile de alimentare cu apă la nivel național a crescut cu 9 %, ceea ce reprezintă 316,6 mii de consumatori; la serviciile de canalizare cu 7,1% sau 246,9 mii de beneficiari, iar rata de conectare a localităților la servicii de colectare a deșeurilor menajere a crescut cu 1,2 %, respectiv 17 de localități. (A se vedea Fig. 3 și Anexa la prezentul raport „Tabelul generalizator”).

Figura 3: Rata de conectare a populației la servicii de AAC și MDS la nivel național (în %)

Sursa: BNS

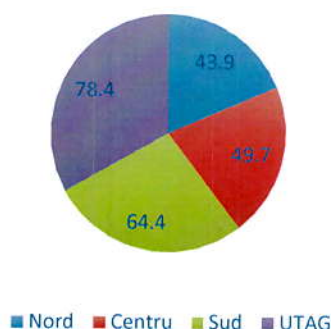
Dezvoltare regională

La nivel regiunilor de dezvoltare, rata de conectare a populației la servicii de aprovizionare cu apă în anul 2018, se prezintă în felul următor:

- Regiunea de dezvoltare Nord - 43,9 %;
- Regiunea de dezvoltare Centru - 49,7%;
- Regiunea de dezvoltare Sud - 64,4%;
- Regiunea de dezvoltare UTA Găgăuzia - 78,4%;

Indicatorii expuși denotă că situația cea mai favorabilă este în RD UTA Găgăuzia și mai stringentă în RD Nord.

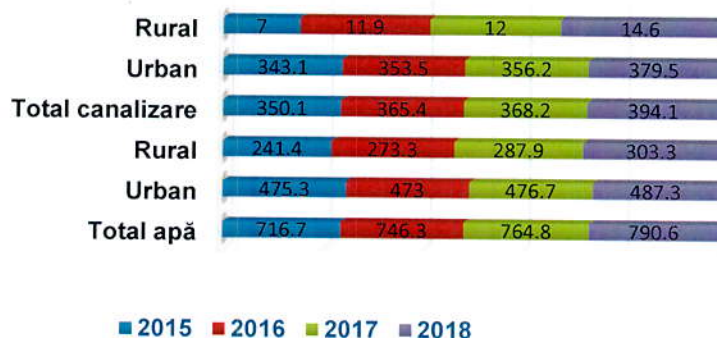
Fig. 4: Rata de conectare a populației la servicii de aprovizionate cu apă în 2018 la nivel regional în %

Sursa: BNS

În perioada 2015-2018, se denotă o continuă creștere pe indicatorii ce caracterizează numărul locuințelor conectate la sistemele de aprovizionare cu apă și canalizare, atât la nivel național cât și la nivelul regiunilor de dezvoltare, cu excepție la capitolul canalizare în Regiunea de dezvoltare Nord, în mediul rural și în Sud în mediul urban, unde se atestă un număr constant de locuințe. (Vezi Anexa privind Tabelul generalizator).

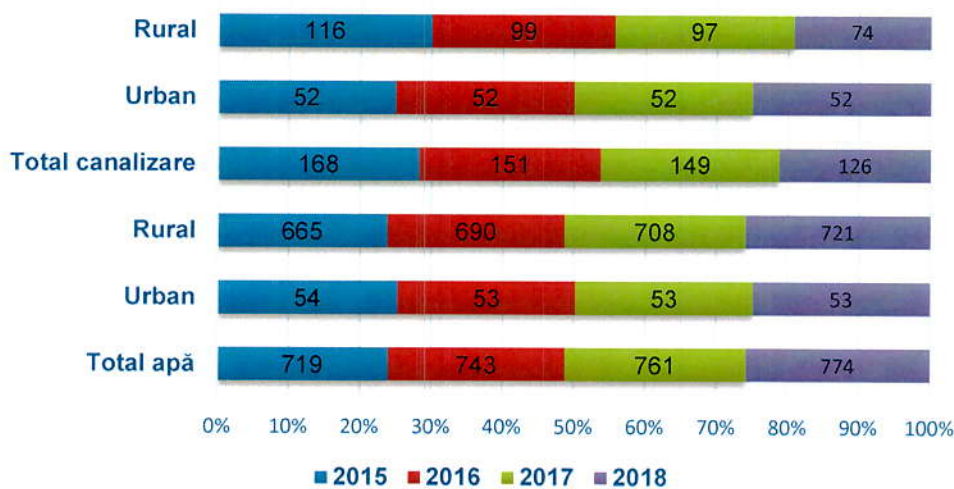
Figura 7: Numărul locuințelor conectate la sistemul de AAC (în mii)

Sursa: BNS

Cu referire la numărul de localități, conectate la serviciile de aprovizionare cu apă, la nivel național se atestă o creștere evidentă, cu excepție în mediul urban, unde se observă descreștere iar cu privire la numărul de localități conectate la servicii de canalizare, se atestă un regres, doar la nivelul mediului urban numărul de localități rămâne constant. (Vezi Anexa privind Tabelul generalizator).

Figura 5: Numărul localităților conectate la sistemul de AAC (în mii)

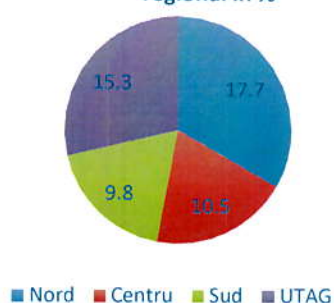

Sursa: BNS

Analiza indicatorilor la nivel regional atestă sporirea numărului de localități, conectate la servicii de aprovizionare cu apă doar în Regiunea Centru, în celelalte regiuni de dezvoltare, pe parcursul anilor 2015-2018 se atestă aceeași situație a numărului localităților conectate la servicii de aprovizionare cu apă și canalizare în mediul urban, și descreșteri în mediul rural.

Conform datelor statistice în anul 2018, rata de conectare a populației la servicii de canalizare, la nivelul regiunilor de dezvoltare se exprimă în felul următor: RD Nord- 17,7%; RD Centru- 10,5%; RD Sud-9,8% și RD UTAG-15,3%; care atestă că un nivel mai sporit de conectare la serviciul dat este la Nord, iar o situație mai dificilă este identificată în RD Sud. În domeniul prestării serviciilor de canalizare, este specificată o creștere în regiunile Centru, Sud și UTA Găgăuzia, în comparație cu datele din anul precedent. (Conform Anexei Tabelul generalizator).

Figura 6: Rata de conectare a populației la servicii de canalizare în 2018 la nivel regional în %

Sursa: BNS

Cauzele identificate care contribuie la descreșterile menționate mai sus, sunt de natura uzării sistemelor de apeduct și canalizare și apariția imposibilității de funcționare și inclusiv factorul uman în prezentarea datelor.

Reieșind din situația existentă și în vederea îmbunătățirii nivelului de asigurare cu servicii de aprovizionare cu apă și canalizare de calitate, în anul 2019, au fost aprobate spre finanțare 10 proiecte din mijloacele FNDR, pentru implementarea cărora, în anul 2019, au fost aprobate mijloace financiare în sumă de 68,88 milioane lei, dintre care au fost valorificați 26,34 milioane lei.

Cauzele nevalorificării integrale a mijloacelor financiare alocate din FNDR sunt:

1. refuzul semnării de către beneficiar a contractului de antrepriză privind achiziționarea lucrărilor;
2. desfășurarea de mai multe ori a licitației publice și contestarea de către ofertanți a rezultatelor licitațiilor;
3. neachitarea în termenii stabiliți, în perioada iunie-noiembrie 2019, a lucrărilor și serviciilor executate/prestate în cadrul proiectelor;
4. neconvocarea ședințelor CNCDR în termeni utili, sau neîntrunirea cvorumului, în vederea redistribuirii mijloacelor financiare ale FNDR;

Astfel, pentru dezvoltarea infrastructurii de aprovizionare cu apă și canalizare, din mijloacele FNDR, în anul 2019, au fost atinși următorii indicatori:

- apeduct construit – 18,83 km;
- stații de captare a apei construite – 1;
- stații de dezinfectare construite – 1;
- stații de pompare a apei potabile construite – 2;
- castele de apă construite/instalate – 2;
- rețele de canalizare construite – 5,12 km.

În perioada de raportare a fost finalizată prima etapă a proiectului „Construcția apeductului magistral Cahul – Lebedenco – Pelinei – Găvănoasa – Vulcănești (satele) - Al. Ioan Cuza și rețele interioare a satelor Lebedenco, Hutulu, Ursoaia, Pelinei, Sătuc, Găvănoasa,

Vladimirovca si Nicolaevca din r-nul Cahul”, care prevede construcția apeductului magistral Cahul-Lebedenco, rețelele interne de aprovizionare cu apă în satele Lebedenco, Hutulu și Ursoaia. Costul total este de cca 53,9 milioane lei, grant oferit de către Guvernul Elveției, prin intermediul GIZ/MSPL.

În rezultat, au fost construiți 36,32 km apeduct magistral, rețele interne de aprovizionare cu apă potabilă, 1 stație de pompare a apei potabile, 2 stații de dezinfectare a apei potabile, 6 rezervoare de apă potabilă. Au fost realizate 884 conectări la rețeaua de aprovizionare cu apă potabilă. Astfel, de apă potabilă beneficiază cca 2500 locuitori din 3 localități.

Totodată, în anul 2019 a fost finalizat procesul de elaborare a documentației tehnice de execuție în cadrul a 10 proiecte din domeniul aprovizionare cu apă și canalizare, finanțate de către UE, proces inițiat în anul 2018.

Din cauza estimării incorecte a costurilor la etapa de elaborare a studiilor de fezabilitate (cca 22,72 milioane euro), urmare a elaborării documentației tehnice de proiect, costurile acestor proiecte s-a mărit de 2,27 ori (51,76 milioane euro).

De asemenea, a continuat implementarea proiectului „Îmbunătățirea serviciilor de aprovizionare cu apă în mai multe localități de pe ambele maluri ale râului Nistru”, proiect finanțat de către Guvernul Germaniei prin intermediul Agenției de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ) în cadrul Proiectului „Modernizarea Serviciilor Publice Locale în Republica Moldova”. În anul 2019 au fost instalate și puse în funcțiune 12 pompe submersibile și 2 grupuri de pompare achiziționate în anul 2018. Prin aceste măsuri au fost reabilite 6 stații de pompare a apei potabile. Concomitent, au fost finalizate lucrările de construcție a celor 8 castele de apă potabilă în 7 localități. Proiectul a fost finalizat în noiembrie 2019.

În același context, menționăm că în anul 2019, în cadrul proiectului „Aprovizionarea cu apă și canalizare în raionul Cahul”, finanțat de către Guvernul Germaniei prin intermediul Băncii de Dezvoltare KfW, a fost contractat consultantul care va acorda suport pe tot parcursul implementării proiectului – organizarea achizițiilor, elaborarea documentației tehnice de proiect, implementarea propriu zisă a proiectului. Pentru implementarea acestui proiect Guvernul Germaniei a oferit un grant de 23,5 milioane euro. Totodată, a fost aprobat acordarea unui grant de cca 11 milioane euro, din partea UE, pentru cofinanțarea aceluiași proiect.

Ambele componente ale proiectului, în valoare totală de 34,5 mil. euro, vor fi implementate cu sprijinul KfW sub forma unui singur proiect.

În Regiunea de Dezvoltare Centru a continuat implementarea proiectului „Îmbunătățirea serviciilor de aprovizionare cu apă în mai multe localități de pe ambele maluri ale râului Nistru”, proiect finanțat de Guvernul Germaniei prin intermediul GIZ, în domeniul AAC. Pentru implementarea acestui proiect, au fost planificate mijloace financiare în mărime de cca 6,86 milioane lei. Proiectul prevede achiziționarea și instalarea a 12 pompe submersibile și 2 grupuri de pompare și construcția a 8 rezervoare de apă potabilă cu echipamentul auxiliar aferent.

În același context, în rezultatul semnării Acordului de Grant dintre GIZ și Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova, la 19 decembrie 2016, CNCDR, prin Decizia nr. 15/16 a

Dezvoltare regională

aprobat lista proiectelor de dezvoltare regională pentru a fi implementate în cadrul acestui Acord cu finanțare din sursele UE. Lista respectivă conține 10 proiecte în domeniul aprovizionării cu apă și canalizare și 8 proiecte în domeniul eficienței energetice în clădirile publice. Acestea vor fi implementate în Regiunile de Dezvoltare Nord, Centru și Sud. Proiectele au fost dezvoltate și selectate în cadrul procesului de planificare regională în sectoarele AAC și EE în clădirile publice. Acțiunea dată se realizează de către ADR Nord, Centru și Sud, prin intermediul GIZ în cadrul proiectului „Modernizarea Serviciilor Publice Locale în Republica Moldova” (MSPL). Aceste proiecte se implementează în două faze. La faza I, pe parcursul anilor 2018-2019, au fost elaborate proiectele tehnice și este în proces elaborarea documentației de licitație. Bugetul total pentru implementarea I faze constituie cca 3,5 milioane euro, grant oferit de UE. La faza II se va efectua implementarea propriu zisă a proiectelor. Pentru implementarea fazei respective au fost alocați 39,8 milioane euro, de asemenea grant oferit de UE, dintre care cca 32,46 milioane euro pentru realizarea infrastructurii și 7,34 milioane euro cheltuieli de operare. La sfârșitul anului 2019 au fost semnate Acordurile de finanțare dintre GIZ/MSPL și ADR Nord, Centru, Sud pentru implementarea fazei II.

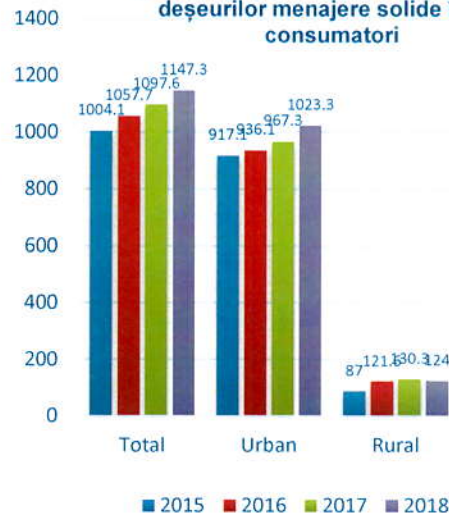
La capitolul modernizării și/sau crearea infrastructurii de gestionare a deșeurilor solide se atestă o dinamică pozitivă a numărului locuințelor și a populației ce beneficiază de aceste servicii, iar impactul rezultat îl reprezintă creșterea nivelului de salubritate și igienizare în mediul urban și rural în regiunile de dezvoltare. (vezi Figura 8,9)

Figura 8: Numărul locuințelor care beneficiază de servicii de colectare a deșeurilor menajere solide în mii unități

Sursa: BNS

Figura 9: Numărul populației care beneficiază de servicii de colectare a deșeurilor menajere solide în mii consumatori

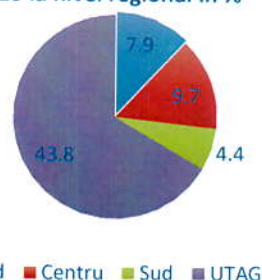

Sursa: BNS

Dezvoltare regională

Iar în ceea ce privește rata de acoperire a localităților cu servicii de colectare a deșeurilor menajere solide în anul 2018, situația se caracterizează prin-un nivel sporit de salubritate a localităților în UTA Găgăuzia și un nivel redus de salubritate în celelalte regiuni de dezvoltare. (Vezi Anexa privind Tabelul generalizator).

Figura 10: Rata de acoperire a localităților cu servicii de colectare a deșeurilor în 2018 la nivel regional în %

Sursa: BNS

Totodată, o situație alarmantă în regiuni este manifestată prin prezența multiplelor spații neconforme pentru acumulare deșeurilor menajere. Aceste spații care nu corespund cerințelor legale, nu sunt autorizate de autoritățile competente ale statului, prezintă un pericol eminent de poluare a mediului și au un impact nociv asupra sănătății populației din localitățile unde sînt amplasate.

Astfel, situația redată în tabel ne indică că, nu toate spațiile neconforme identificate pe parcursul unui an au fost lichidate, iar eforturile depuse în diminuarea impactului existenței acestor spații nu sînt suficiente.

Tabel 3: Situația privind spațiile neconforme de depozitare a deșeurilor solide

Indicatori	2015	2016	2017	2018
Numărul de spații neconforme de depozitare a deșeurilor solide identificate	2,726	3,200	3,122 mii	2, 753 mii
Numărul de spații neconforme de depozitare a deșeurilor solide lichidate	1,977	2,402 mii	2,661 mii	1, 958 mii
Suprafața spațiilor neconforme de depozitare a deșeurilor solide identificată	371,76	386,94 ha	246,64 ha	357,17 ha
Suprafața spațiilor neconforme de depozitare a deșeurilor solide lichidată	260,43	264,94 ha	174,74 ha	254,56 ha

Sursa: IES

În vederea atingerii obiectivelor la capitolul management al deșeurilor și îmbunătățirii situației în domeniu, pe parcursul anului 2019, în proces de implementare s-a aflat 1 proiect în domeniul managementului deșeurilor solide, și anume „Optimizarea sistemului gestionării deșeurilor solide în raionul Vulcănești”.

Costul total al proiectului constituie 9,37 milioane lei. Acest proiect a fost inițiat în anul 2017. Conform Deciziei CNCDR nr. 19/18 din 26.12.2018, pentru implementarea proiectului au fost aprobate mijloace financiare, în sumă de 0,67 milioane lei. Mijloacele financiare au fost alocate pentru achiziționarea unei autospeciale de acumulare și transportare a deșeurilor menajere solide. În perioada de raportare nu au fost valorificate mijloace financiare din FNDR. Cauza nevalorificării mijloacelor alocate este estimarea incorectă a bugetului aprobat față de costul utilajului planificat pentru a fi procurat, valoarea estimativă a autospecialei este de cca 1 mln. lei.

Totodată, pe parcursul anului 2019, mijloacele financiare ale FNDR nu au fost redistribuite ca rezultat al neconvocării ședințelor CNCDR în termeni utili, sau neîntrunirea cvorumului.

În domeniul eficienței energetice în clădirile publice

Din sursele FNDR pentru anul 2019, au fost aprobate spre finanțare 4 proiecte privind sporirea eficienței energetice în clădirile publice. Pentru implementarea acestor proiecte, în anul 2019 au fost valorificate mijloace financiare în sumă de 9,18 milioane lei din 11,59 milioane lei aprobate.

Cauzele nevalorificării integrale a resurselor alocate sunt:

1. neachitarea în termenii stabiliți, în perioada iunie-noiembrie 2019, a lucrărilor și serviciilor executate/prestate în cadrul proiectelor;
2. neconvocarea ședințelor CNCDR în termeni utili, sau neîntrunirea cvorumului, în vederea redistribuirii mijloacelor financiare ale FNDR;

În anul 2019 au fost finalizate lucrările în cadrul a 3 proiecte de eficiență energetică în clădirile publice și anume:

1. Creșterea indicilor de eficiență energetică a Instituției medico-sanitare publice Centrul de sănătate Edineț;
2. Îmbunătățirea eficienței energetice a Spitalului raional Nisporeni;
3. Reabilitarea termică a clădirii Instituției medico-sanitare publice Spitalul raional Cantemir (bloc chirurgical).

În cadrul acestor proiecte, pe parcursul anului 2019, au fost realizați următorii indicatori:

- clădiri publice renovate prin măsuri de eficiență energetică – 3;
- suprafața pereți exteriori izolați – 2555 m²;
- suprafața planșeu izolat – 1950 m²;
- persoane cu acces la condiții îmbunătățite prin măsuri de EE în clădirile publice renovate – 168752.

În anul 2019 au demarat lucrările de reabilitare a Centrului de Sănătate din mun. Comrat, în cadrul proiectului „Eficientizarea energetică a edificiului Centrului de Sănătate din municipiul Comrat”.

În cadrul proiectului, în anul 2019, au fost realizați următorii indicatori:

- suprafața ferestrelor și ușilor exterioare schimbate – 726 m²;

- suprafața planșeu izolat – 900 m²;

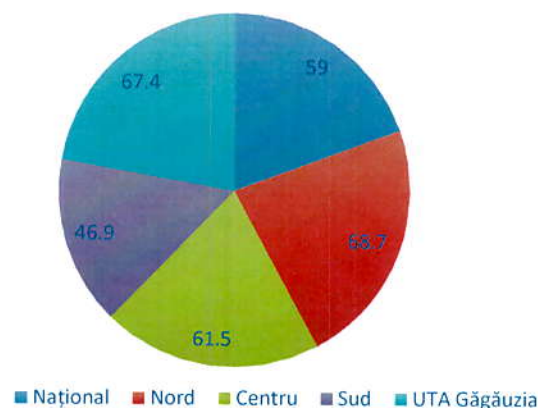
Totodată, în anul 2019 a fost finalizat procesul de elaborare a documentației tehnice de execuție în cadrul a 8 proiecte din domeniul de eficiență energetică în clădirile publice, finanțate de către UE, proces inițiat în anul 2018. Urmează elaborarea documentației de licitație, demararea licitațiilor publice și demararea lucrărilor în cadrul proiectelor.

Infrastructura Drumurilor regionale și locale reprezintă o altă prioritate prevăzută de SNDR 2016-2020, ce este monitorizată prin indicatorii: „Ponderea drumurilor regionale modernizate” și „Lungimea drumurilor regionale modernizate”².

În acest sens, colectarea datelor statistice pe indicatorii menționați se efectuează începând cu anul 2017. Astfel, în 2017 la nivel național lungimea drumurilor regionale modernizate a reprezentat 1.872,585 mii km, iar în anul 2019, 1.962,81 mii km.

În diagrama de mai jos, este prezentată ponderea drumurilor regionale modernizate în anul 2019, la nivel național și pe regiunile de dezvoltare, cu excepția unității administrativ teritoriale mun. Bălți din regiunea de dezvoltare Nord. În rezultat se observă o pondere de 2/3 a drumurilor regionale modernizate în regiunile de dezvoltare Nord și UTA Găgăuzia, în regiunea Centru ponderea e la nivelul mediei naționale, iar cea mai slab modernizată infrastructură a drumurilor regionale o posedă regiunea de dezvoltare Sud, cu o pondere sub media națională.

Figura 11: Ponderea drumurilor regionale modernizate în anul 2019 %

Sursa: ASD

Pentru dezvoltarea infrastructurii de drumuri regionale și locale, în regiunile de dezvoltare, au fost în proces de implementare 6 proiecte. Pentru implementarea proiectelor date în anul 2019,

² Ținem să menționăm faptul că, termenul de „drum regional”, a fost recent introdus în legislația națională, prin completarea Legii nr. 509 din 22.06.1995 drumurilor, ²în care se definește - drum de însemnătate regională care asigură legătura între localitățile din două sau mai multe raioane sau între minim 4 localități dintr-o unitate administrativ-teritorială.

au fost aprobate mijloace financiare din FNDR în sumă de cca 49,76 milioane lei, din care au fost valorificați 46,36 milioane lei.

Cauzele nevalorificării integrale a mijloacelor financiare alocate din FNDR sunt:

1. interesul scăzut al investitorului străin de a contribui, în continuare, la dezvoltarea platformelor industriale din Republica Moldova;
2. neachitarea în termenii stabiliți, în perioada iunie-noiembrie 2019, a lucrărilor și serviciilor executate/prestate în cadrul proiectelor;
3. neconvocarea ședințelor CNCDR în termeni utili, sau neîntrunirea cvorumului, în vederea redistribuirii mijloacelor financiare ale FNDR;

Pe parcursul perioadei de raportare, în cadrul acestor proiecte au fost atinși următorii indicatori:

- infrastructură de drum construită/reabilitată (variantă asfalt) – 9,69 km;
- poduri/podețe construite/reabilitate – 4;
- localități cu acces la drumul construit/reabilitat – 2;
- populație cu acces la drumul construit/reabilitat – cca 2460.

În anul 2019 a fost finalizat un proiect implementat în Regiunea de Dezvoltare Sud.

Este de menționat faptul că în anul 2019, au fost cofinanțate 4 proiecte, finanțate din Fondul național pentru dezvoltarea regională, implementate în Regiunea de Dezvoltare Centru, în mărime de 10 milioane lei din Fondului rutier și anume:

1. Reabilitarea și conectarea drumului local L165 la drumul național R20 și coridorul regional nr. 13 – în sumă de 2,4 milioane lei;
2. Reabilitarea infrastructurii de transport pe traseul L392 Ungheni – Cetireni – Alexeevca – în sumă de 2,4 milioane lei;
3. Reabilitarea infrastructurii rutiere de acces în regiunea Centru prin asfaltarea drumului L326.M2 Clișova – Suhuluceni – Leușeni – Verejeni – în sumă de 2,2 milioane lei;
4. Reabilitarea și modernizarea drumului regional L442– Strășeni–Voinova, raionul Strășeni – în sumă de 3,0 milioane lei.

MĂSURA 1.2. Dezvoltarea principiilor de regionalizare a serviciilor publice în domeniile gestionării deșeurilor solide și alimentării cu apă și canalizare

De regulă, regionalizarea serviciilor publice se realizează având ca bază o planificare spațială bine organizată. În vederea realizării acestei activități au fost prezentate mai multe propuneri, care au avut ca scop etapizarea acestui proces. Din lipsa surselor financiare, elaborarea documentelor de planificare spațială la nivel național și regional, nu a fost posibilă.

Totodată, MADRM a înaintat Ministerului Finanțelor propunerea de a introduce în Cadrul bugetar pe termen mediu 2019-2021, elaborarea PATN în următoarele etape:

Etapa 1. Elaborarea studiului de fundamentare pentru elaborarea PATN și caietului de sarcini pentru actualizarea PATN – până la finele anului 2019;

Etapa 2. Actualizarea PATN etapizat, pe secțiuni – până la finele anului 2021.

De asemenea, demararea procesului de elaborare a PATN este direct dependentă de aprobarea proiectului Codului urbanismului și construcțiilor. Astfel din partea MADRM (în speță DPS) a fost asigurată participarea la mai multe ședințe, mese rotunde, privind redactarea proiectului Codului, care la moment se află în examinare la Comisiile Parlamentare.

În anul 2018, Ministerul a elaborat Planul de acțiuni privind regionalizarea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare (2018-2028), care prevede eficientizarea procesului de atragere a investițiilor pentru dezvoltarea infrastructurii de apă și de canalizare și atingerea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă 2020-2030 și alte angajamente internaționale. Proiectul este în proces de avizare.

Obiectivul Specific 2: Asigurarea creșterii economice sustenabile în regiuni

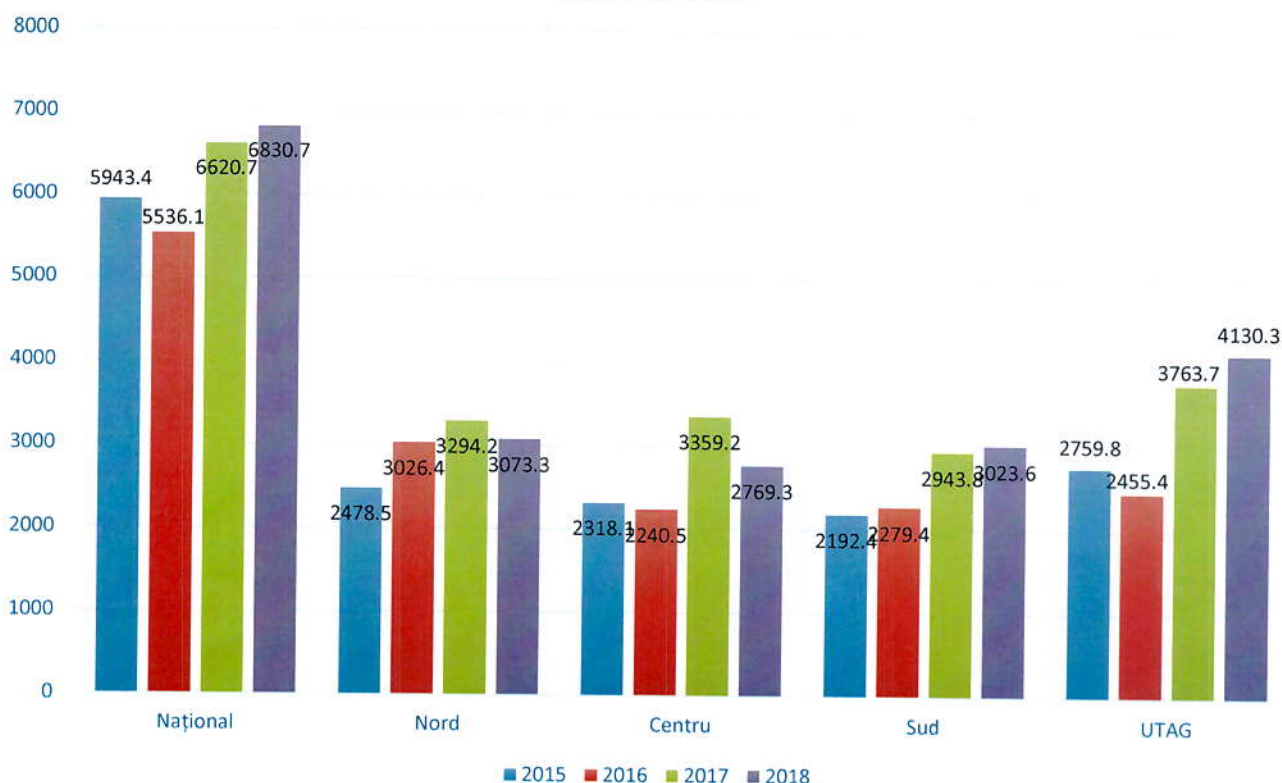
În conformitate cu prevederile SNDR 2016-2020, acest obiectiv își propune să contribuie la asigurarea coeziunii economice și valorificarea potențialului economic al regiunilor, care în prezent este în majoritatea regiunilor la un nivel insuficient de dezvoltare. Obiectivul propus tinde spre crearea unui sistem prin care orice regiune de dezvoltare va avea posibilitatea să dispună de o specializare economică proprie de producere și/sau de servicii, ținând cont de resursele proprii și de cele atrase din investiții și asistență tehnică. Astfel în cadrul acestui obiectiv, se planifică atingerea următoarelor **rezultate**:

- 1) potențial economic al regiunilor valorificat;
- 2) atractivitate investițională a regiunilor sporită;
- 3) infrastructură de afaceri valorificată;
- 4) potențial turistic al regiunilor majorat.

Cu toate că în această perioadă de raportare e prematur de menționat că potențial economic al regiunilor este pe deplin valorificat, este important de menționat faptul că MADRM împreună cu ADR-urile investesc eforturi în atragerea investițiilor în regiuni, precum și identificarea nișelor de specializare a regiunilor.

Analiza indicatorilor principali ai acestui obiectiv conform datelor BNS relevă că, la nivel național, investițiile totale în active materiale pe termen lung au înregistrat o mică creștere, însumând circa 23,4 miliarde de lei în anul 2017, și circa 27,4 miliarde lei în 2018. Conform datelor prezentate în Figura 12, în 2018 se atestă dinamici pozitive și în Regiunile de dezvoltare Sud și UTA Găgăuzia unde investițiile totale în active materiale pe termen lung per locuitor au crescut, constituind circa 3 și respectiv 4 mii lei per locuitor.

Figura 12: Investiții în active materiale pe termen lung pe cap de locuitor în perioada 2015-2018 în lei

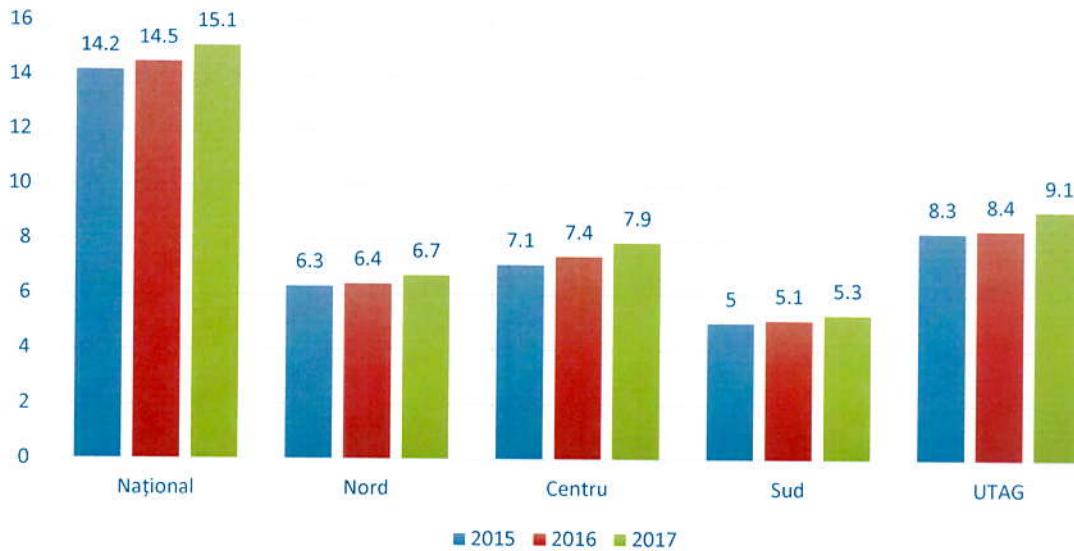
Sursa: BNS

Zonele economice libere, parcurile industriale și incubatoarele de afaceri continuă să fie principalele infrastructuri de afaceri în care se investește preponderent. La nivel național, se atestă o creștere a investițiilor în zonele economice libere (de la 230 mln dolari SUA în 2015 la 402,4 mln. dolari SUA în 2018) și parcurile industriale (708,3 mln lei³ în 2017).

Numărul întreprinderilor mici și mijlocii la 1000 de locuitori atestă o ușoară creștere, atât la nivel național, cât și la nivel de fiecare regiune. În conformitate cu datele din Figura 13, cu excepția municipiului Chișinău, regiunea de dezvoltare UTA Găgăuzia se poziționează a doua regiune după numărul de întreprinderi mici și mijlocii la 1000 locuitori în anul 2017, valoarea constituind 9,1, urmată de regiunea Centru (7,9), Nord (6,7) și Sud (5,3).

³file:///C:/Users/GIZ_15/Documents/GIZ%20Comp/My%20GIZ/PAU/NSRD/NSRD%20RBM/Progress%20reports/2018/NSRD/MEI%20raport%20parcuri%20industriale_2017.pdf

Figura 13: Numărul de întreprinderi mici și mijlocii la 1000 locuitori în perioada 2015-2017

Sursa: BNS, 2018

De asemenea, conform datelor BNS, rata de ocupare a populației la nivel național se menține la nivel de aproximativ 42% în anul 2018. La nivel de regiuni, regiunea de dezvoltare Nord se poziționează a doua regiune după mun. Chișinău cu o rată de ocupare a populației de aproximativ 43%. Rata șomajului la nivel național este în descreștere, constituind 3% în anul 2018 (comparativ cu 4,9 % în 2015). La nivel regional, această atestă evoluții fluctuante în perioada 2015-2018, cea mai mică rata a șomajului înregistrându-se în anul 2018 în regiunea de dezvoltare Centru (1,5 %), urmată de regiunea de dezvoltare Sud (2,1 %) și respectiv regiunea de dezvoltare Nord (3,3 %).

În conformitate cu datele din Figura 14, se poate constata că potențialul turistic al regiunilor rămâne a fi puțin valorificat, deși numărul turiștilor cazați în structurile de primire turistică a crescut în perioada 2015-2018 atât la nivel național, cât și cel regional.

Turiștii rezidenți continue să fie predominați, deși este important de menționat că în 2017 – 2018 s-a observat o creștere semnificativă a numărului turiștilor nerezidenți (în 2015 de la 94,4 mii persoane la 160,2 mii persoane în 2018). Potrivit datelor, Agenției Turismului a Republicii Moldova, în topul țărilor din care provin turiștii care vizitează Republica Moldova, după frecventarea structurilor de primire turistică în perioada 2017-2018, provin din România, Federația Rusă, Ucraina, Austria, Germania, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Statele Unite ale Americii, Franța, Israel, Turcia, Italia, Portugalia, Olanda, Polonia, Bulgaria, Finlanda, Estonia.

Figura 14: Numărul turiștilor cazați în structurile de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare în perioada 2015-2018 (în mii persoane)

Sursa: BNS

De asemenea, numărul structurilor de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare a crescut la nivel național de la 249 în anul 2015 la 269 unități în anul 2018, regiunea de dezvoltare Centru (57 unități în anul 2018) menținând al doilea loc după capitala țării.

În cadrul SNDR, sînt preconizate un set de măsuri cu un caracter complex, menite să asigure premisele de ordin economic pentru o dezvoltare durabilă în regiuni. Cu toate acestea, acest obiectiv nu poate fi atins decît prin implicarea substanțială în acest proces a ministerelor și instituțiilor partenere, în a căror competențe intră dezvoltarea economică.

MĂSURA 2.1. Conceptualizarea rețelei de centre urbane

În scopul asigurării implementării acestei măsuri, pe parcursul perioadei de raportare s-a elaborat propunerea de Politică publică cu privire la centre de dezvoltare urbană în Republica Moldova. Acest document strategic a fost elaborat în baza unei analize ex-ante a situației a 26 de orașe în conformitate cu un set de criterii, inclusiv orașe cu o populație de peste 10.000 de locuitori. Premisa centrală în elaborarea acestei Politici este faptul că Republica Moldova își bazează creșterea pe nivelul de dezvoltare din mun. Chișinău și Bălți, însă pentru a diminua decalajul de dezvoltare intra-teritorial existent și decalajul de dezvoltare față de țările din regiune, aceasta are nevoie de o rețea de orașe cât mai

dinamică și mai competitivă. Astfel, Politică respectivă își propune atingerea **Obiectivului general**: *Crearea în Republica Moldova a unei rețele de orașe atractive pentru locuitori, antreprenori și vizitatori care generează creștere, ocupare a forței de muncă și stimulează dezvoltarea zonelor teritoriale adiacente.* În urma analizei bazate pe evidență, preliminar, s-au identificat **6 orașe - poli de creștere**, precum urmează: Cahul, Comrat, Orhei, Ungheni, Soroca și Edineț. Consolidarea acestor orașe - poli de creștere, se pot obține prin intermediul a unor măsuri concentrate în jurul următoarelor obiective specifice:

✓ **Obiectiv specific 1:**

Îmbunătățirea mobilității și a calității infrastructurii de acces a centrelor urbane și a legăturilor acestora cu zonele înconjurătoare

✓ **Obiectiv specific 2:**

Consolidarea rolului economic al centrelor urbane pentru a stimula competitivitatea regiunilor.

✓ **Obiectiv specific 3:**

Creșterea atractivității zonelor urbane și a potențialului lor de a genera cerere de servicii, stimulente activităților economice și condițiilor înalte de trai.

Această propunerea de Politică publică a fost prezentată și discutată preliminar și cu reprezentanții Ministerului Economiei și Infrastructurii și Ministerului Finanțelor. De asemenea, prezentări și discuții preliminare au avut loc și la nivel regional în cadrul ședințelor Consiliilor Regionale pentru Dezvoltare din cele 4 regiuni de dezvoltare: Nord, Sud, Centru și Găgăuzia.

În perioada următoare se preconizează expunerea acestei propuneri de Politică publică cu privire la centre de dezvoltare urbană în Republica Moldova la consultări publice, precum și elaborarea Programului Național cu privire la centre de dezvoltare urbană în conformitate cu prevederile legale în vigoare.

În perioada de referință, în vederea dezvoltării orașelor, Guvernul Poloniei a oferit un grant de 500 mii EURO pentru continuarea proiectelor investiționale de revitalizare urbană. În I trimestru, 2019 a fost organizat un Concurs de proiecte pentru orașele/municipiile care dețin deja un Program de Revitalizare urbană. Au fost selectate 8 orașe (Soroca, Ialoveni, Ocnîța, Cimișlia, Căușeni, Ungheni, Bălți, Edineț). Budgetul total: 12.735.207,75 MDL. De asemenea, s-a continuat implementarea a 6 proiecte pilot de revitalizare urbană inițiate în anul 2018, în orașele: Ocnîța, Edineț, Bălți, Ungheni, Cimișlia, Comrat. Ulterior a fost elaborat Raportul privind rezultatele proiectelor pilot în domeniul revitalizării urbane inițiate în anul 2018.

Concomitent, alte 8 orașe (Sîngerei, Drochia, Ceadr-Lunga, Vulcănești, Rezina, Strășeni, Cahul, Ștefan Vodă) au fost selectate competitiv și transparent de către Agențiile de Dezvoltare Regională în cadrul apelurilor deschise la nivelul fiecărei regiuni de dezvoltare, pentru acordarea suportului în elaborarea Programelor de Revitalizare Urbană. În acest sens, ADR oferă suport metodologic și informațional, celor 8 orașe care urmează să se implice într-un proces complex de lucru, care demarează cu elaborarea Programelor de Revitalizare Urbană.

A fost desfășurate 2 Conferințe internaționale "Revitalizarea Urbană în Republica Moldova" și „Sinergie pentru Dezvoltare Urbană”, în cadrul cărora s-au prezentat rezultatele cooperării bilaterale dintre Ministerul Investițiilor și Dezvoltării Economice din Republica Polonia și Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului din țara noastră, în vederea modernizării, dezvoltării socio-economice a orașelor din Moldova și creării condițiilor decente de trai pentru cetățeni.

MĂSURA 2.2. Consolidarea și dezvoltarea economiei regionale

În scopul consolidării și dezvoltării economiei regionale, MADRM și ADR-urile au concentrat eforturile în asigurarea unei programări strategice sectoriale în domeniul dezvoltării economice regionale, precum și implementarea unor proiecte în acest sens. Astfel, în perioada de raportare în proces de implementare s-au aflat 7 proiecte în domeniul infrastructurii de sprijin a afacerilor incluse în DUP pentru anii 2017-2020 și finanțate din mijloacele FNDR. Pentru implementarea acestor proiecte, în anul 2019, din FNDR, au fost aprobate mijloace financiare în sumă de cca 45,24 milioane lei, dintre care, în anul 2019, au fost valorificați 21,24 milioane lei. Aceste mijloace financiare au fost utilizate pentru construcția/reabilitarea precum și conectarea obiectivelor de suport în afaceri la structura de acces și la utilități publice.

Cauzele nevalorificării integrale a mijloacelor financiare alocate din FNDR sunt:

1. neasumarea responsabilităților de cofinanțare de către beneficiar;

2. necesitatea actualizării documentației de proiect, ca urmare a depistării unor volume de lucrări neincluse în proiect;
3. licitații publice repetate, precum și contestarea rezultatelor licitațiilor;
4. termeni excesivi de actualizare a documentației tehnice de proiect;
5. neachitarea în termenii stabiliți, în perioada iunie-noiembrie 2019, a lucrărilor și serviciilor executate/prestate în cadrul proiectelor;
6. neconvocarea ședințelor CNCDR în termeni utili, sau neîntrunirea cvorumului, în vederea redistribuirii mijloacelor financiare ale FNDR;

În anul 2019 au fost realizați următorii indicatori:

- rețele de electrice de tensiune înaltă – 1,5 km;
- stații de transformare construite/instalate – 1;
- rețele de apeduct construite – 0,19 km;
- rețele de canalizare construite – 0,51 km;
- drum de acces construit – 2,6 km;
- teritoriu amenajat – 26 km.

De asemenea, în urma aprobării celor 4 Programe regionale sectoriale în domeniul dezvoltării infrastructurii de sprijin a afacerilor, cu suportul partenerilor de dezvoltare⁴, în anul 2018, au fost identificate și elaborate 20 de concepte proiecte de dezvoltare viabile, iar pentru 4 dintre acestea deja au fost obținute surse de finanțare. Acestea sunt proiecte de dezvoltare a localităților rurale prin consolidarea atractivității turistice, prin promovarea antreprenoriatului tinerilor și prin înființarea unui Centru de suport în afaceri în regiunea de centru a țării. Costul total al acestora fiind de circa 380 mii de euro. Toate celelalte proiecte au fost depuse în cadrul diverselor apeluri de propuneri.

În anul 2019 ADR Nord și-a continuat activitățile orientate spre facilitarea dezvoltării mediului de afaceri în RDN, regăsite în principalele documente de politici regionale SDR Nord 2016-2020 și PRS în domeniul dezvoltării infrastructurii de sprijin a afacerilor. Astfel, în anul 2019, din mijloacele FNDR, a fost aprobată spre finanțare suma de 14.771.625,21 lei pentru implementarea a două proiecte din domeniul ISA. Ca rezultat al implementării proiectelor urma să fie amenajată o piață regională en-gros în raionul Rîșcani și să fie consolidată infrastructura fizică al PI "Răut". Menționăm că implementarea de facto a proiectului "*Facilitarea dezvoltării infrastructurii de afaceri în Regiunea de Dezvoltare Nord (RDN) prin consolidarea infrastructurii Parcului Industrial "Răut"*" nu a avut loc. Acest fapt poate fi explicat prin următoarele argumente: Suma aprobată din FNDR nu acoperă integral costul proiectului, iar Primăria mun. Bălți nu își asumă nici o obligație de cofinanțare. Astfel, există riscul că indicatorii planificați în urma implementării proiectului nu vor fi atinși. În acest sens, ADR Nord a propus de a exclude

⁴ Proiectul "Consolidarea capacităților de implementare a Programului Regional Sectorial (PRS) pentru Dezvoltarea Infrastructurilor de Sprijin în Afaceri (ISA)" a fost finanțat de Guvernul Marii Britanii din sursele Fondului de Bună Guvernare prin intermediul Departamentului pentru Dezvoltare Internațională al Regatului Unit al Marii Britanii și implementate de Oxford Policy Management și Pricewaterhousecoopers. Costul total al proiectului a constituit circa 300 mii de lire sterline.

proiectul din lista proiectelor aprobate spre finanțare din FNDR în anul 2019. Decizia, privind finanțarea în continuare a proiectului va fi primită la ședința CNCDR.

Totodată, în anul de referință, și-a continuat activitatea Centrul de Informare și Consiliere în Afaceri pentru IMM, creat în cadrul ADR Nord în anul 2018. Pe parcursul anului 2019, de către specialiștii Centrului au fost desfășurate 10 sesiuni de instruire pentru antreprenori; au fost oferite circa 468 de consultații beneficiarilor privind creșterea și dezvoltarea mediului de afaceri și oportunitățile de finanțare; au fost editate 12 buletine informative. Totodată, Centrul a elaborat un Ghid investițional al RDN care a fost lansat în cadrul Forumului Economic organizat în septembrie în cadrul Zilelor RDN, ediția V, și a facilitat participarea antreprenorilor din regiune la expo-târgurile „Moldova prezintă” din Brașov, România și la ”Gusturile Regiunilor” din Poznan, Polonia. Prin intermediul platformei web www.investnorth.md, lansate în 2018, a fost promovat potențialul investițional al RDN și posibilele locații investiționale din regiune. În colaborarea cu partenerii din Estonia a fost elaborat manualul ”Marketing și dezvoltarea produsului” care a fost distribuit antreprenorilor din RDN. În acest context, au fost organizate seminare și 1 atelier de marketing online pentru tinerii antreprenori și femeii din regiune cu privire la dezvoltarea produsului și marketingul acestuia.

În vederea implementării planului de acțiuni al *Strategiei în domeniul specializării regionale din Regiunea Nord, Moldova*, elaborată în anul 2018 cu suportul partenerilor cehi, a fost inițiat procesul de identificare al lanțului valoric al fructelor în RDN, sectorul fructelor fiind identificat ca unul prioritar al economiei regionale, a cărui dezvoltare ar putea crea avantaje competitive regiunii și premise pentru o bună dezvoltare a structurilor asociative în RDN.

Cu privire la specializarea inteligentă a regiunii de dezvoltare Centru, în perioada de raportare a continuat procesul de identificare a 6 domenii cu potențial de dezvoltare. Totodată, în proces de elaborare se află 1 studiu cu privire la specializarea inteligentă a regiunii.

În privința situației economice din regiune, Academia de Științe a Moldovei, cu ajutorul grupului de lucru constituit, a realizat o analiză care urmează a fi definitivată și tipărită în timpul apropiat.

În luna februarie 2019 a fost elaborată și depusă pentru concurs 1 propunere de proiect în cadrul apelului de propuneri de proiecte lansat de Institutul Suedez cu titlul „Date deschise și GIS pentru dezvoltarea afacerilor și oportunități de creștere” (eng. „Open data and GIS for business development and growth opportunities”). Scopul proiectului este preluarea și împărtășirea experienței de lucru cu datele deschise și GIS pentru asigurarea relevanței și exactității pe durată lungă cu scopul creării beneficiilor pentru antreprenoriat. Parteneriatul în cadrul acestui proiect a fost stabilit între County Administrative Board of Östergötland (Suedia), Universitatea din Linköping (Suedia), Agenția de Dezvoltare Locală și Regională ERKAS (Estonia) și Agenția de Dezvoltare Regională Centru (Moldova).

Dat fiind faptul că, economia regiunii Sud în comparație cu alte regiuni este defavorizată, în vederea sporirii potențialului investițional a regiunii, a fost continuată implementarea Proiectului Soft ”Poarta de Sud a Moldovei deschisă pentru promovarea afacerilor și investițiilor”, în cadrul inițiativei „Primari pentru creșterea economică”. 3 parteneri a proiectului: CR Cimișlia, ODIMM și ADR Sud realizează în comun activitățile planificate, ADR Sud fiind instituție responsabilă de componenta „Creșterea capacității instituționale de promovare a investițiilor în RDS”.

Ca rezultat al desfășurării activităților în cadrul proiectului, în perioada de raportare, de către ADR Sud au fost realizate următoarele:

Dezvoltare regională

- Au fost definitive 8 profiluri investiționale, toate fiind aprobate de către președinții de raioane;
- A fost organizat și desfășurat evenimentul de lansare a 8 Centre de suport în afaceri;
- Au fost prezentate public 7 din ele; pentru r-nul. Ștefan Vodă evenimentul a fost planificat pentru 02.07.2019;
- Catalogul investițional al regiunii de dezvoltare Sud a fost elaborat și definitiv;
- A fost contractat serviciul de traducere în limba rusă și engleză a profilurilor și a catalogului investițional, precum și pentru editarea acestora;
- A fost lansată procedura de achiziții publice pentru servicii de design și tipografice a profilurilor și a catalogului investițional.
- Au fost elaborați și agreeți termeni de referință pentru contractarea serviciilor de elaborare a portalului; expediate scrisori de solicitare, oferte de prețuri la prestatorii de servicii de elaborare a paginii web și oferte recepționate.

În perioada de raportare în regiune de dezvoltare UTA Găgăuzia a continuat implementarea proiectelor orientate spre îmbunătățirea infrastructurii de suport în afaceri. Autoritățile regionale acordă o atenție sporită dezvoltării zonei economice libere "Valkaneș", care este constituită din 3 subzone: Vulcănești, Comrat și Ceadâr-Lunga. La data de 1 aprilie 2019 în ZEL "Valcaneș" erau înregistrați 24 de rezidenți care au asigurat crearea a peste 1600 locuri de muncă. Volumul de investiții de la începutul activității ZEL (1998) a constituit 22,9 milioane de dolari, dintre care în anul 2018 au fost investiți 3,9 milioane de dolari SUA iar în primul trimestru al anului 2019 - 3,1 milioane de dolari SUA.

Unul dintre cele mai importante proiecte pentru dezvoltarea potențialului economic al regiunii este proiectul "*Amenajarea și conectarea la infrastructura comunală și la drumurile de acces a parcului industrial Comrat*". Încă în anul 2017, Parcul industrial Comrat, amplasat pe o suprafață de 50,3 ha a primit titlul de subzonă a ZEL "Valkaneș". Tot în acest an ADR UTA Găgăuzia în parteneriat cu Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia și primăria mun. Comrat a început implementarea proiectului cu finanțare din FNDR și bugetul UTA Găgăuzia. Actual, lucrările de construcție, prevăzute în cadrul implementării proiectului, sunt finalizate integral. În urma implementării proiectului, au fost obținute următoarele rezultate:

- au fost construite rețelele de aprovizionare cu apă (3250 m.) și 2 rezervoare cu volumul de 300 m³;
- au fost construite rețelele de canalizare (840 m) și o stație de epurare a apelor uzate;
- au fost construite rețele de gaz (1080 m);
- au fost construite rețelele electrice (6400 m);
- au fost construite căile de acces (2600 m drum de acces planificat);
- a fost efectuată recepția la terminarea lucrărilor în cadrul proiectului (24 decembrie 2019).

Promovarea potențialului economic și investițional al regiunilor a avut loc prin intermediul a diferitor evenimente organizate în fiecare regiune, inclusiv forumuri regionale, materiale informative, precum și prin intermediul paginilor web al ADR-urilor. Mai multe detalii pot fi găsite pe paginile web ale ADR-urile și rapoartele de progres în implementarea SDR-urilor.

MĂSURA 2.3. Consolidarea și dezvoltarea infrastructurii turistice în regiunile de dezvoltare

Pe parcursul aceste perioade, MADRM și ADR-urile au continuat eforturile de planificare, programare, precum și promovare a potențialului turistic al regiunilor. În prezent, toate regiunile de dezvoltare dispun de o planificare sectorială în domeniul dat. Cu suportul proiectului UE „Integrarea UTA Găgăuzia în cadrul național de dezvoltare regională a Republicii Moldova”, a fost aprobat în cadrul CRD „Programului Regional Sectorial în domeniul sporirii atractivității turistice în regiunea de dezvoltare UTA Găgăuzia pentru anii 2019-2025”.

În perioada de raportare în proces de implementare s-au aflat 4 proiecte în domeniul atractivității turistice incluse în DUP pentru anii 2017-2020 și finanțate din mijloacele FNDR. Proiectele respective se implementează în RD Centru și Sud. Pentru implementarea acestor proiecte, în anul 2019, CNCDR a aprobat mijloace financiare în valoare de cca 25,61 milioane lei, din care în anul 2019 au fost valorificați 24,18 milioane lei.

Cauzele nevalorificării integrale a mijloacelor financiare alocate din FNDR sunt:

1. neachitarea în termenii stabiliți, în perioada iunie-noiembrie 2019, a lucrărilor și serviciilor executate/prestate în cadrul proiectelor;
2. neconvocarea ședințelor CNCDR în termeni utili, sau neîntrunirea cvorumului, în vederea redistribuirii mijloacelor financiare ale FNDR.

În perioada de raportare au fost realizați următorii indicatori:

- drum de acces la obiective turistice construit – 5,7 km.

Ca rezultat, a fost asigurat accesul la 1 obiectiv turistic.

Totodată, în anul 2019, activitățile ADR Nord au fost orientate și spre promovarea potențialului turistic în regiune.

În acest sens, s-a participat la festivalul Turistic Național cu genericul „*Duminica mare*”, satul Domulgeni, raionul Florești - un eveniment turistic național, axat pe dezvoltarea și promovarea tradițiilor etnofolclorice și meșteșugărești, inclusiv gastronomice. Totodată, programul Zilelor Regiunii de Dezvoltare Nord a cuprins ateliere de lucru la Bălți privind managementul destinației turistice; Festivalul Național al Mărului, ediția a IX-a, organizat la Soroca; Festivalul Plăcintelor și Sarmalelor, ediția a IX-a, organizat la Chișcăreni, Sângerei.

De asemenea, în vederea implementării PRS în domeniul atractivității turistice și promovării RDN ca destinație turistică culinară, a fost elaborat un catalog al bucatelor tradiționale specifice RDN precum și „*Analiza diagnostic privind dezvoltarea turismului rural și agroturismul în Regiunea de Dezvoltare Nord*”. Totodată, cu suportul partenerilor cehi, a fost elaborat studiul de fezabilitate al peșterii „Emil Racoviță”, care urmează a fi promovat spre implementare în anul 2020.

În perioada 28 ianuarie – 8 martie 2019, în cadrul [Programului Transnațional Dunărea 2014-2020](#), în parteneriat cu ADR Centru, România și alți parteneri europeni, a fost elaborată și depusă propunerea de proiect: *Promovarea turismului și valorificarea orașelor și zonelor puțin cunoscute sau necunoscute din Regiunea Dunării / Tourism promotion and valorisation of less*

or unknown towns and areas of the Danube Region (REVELES). Obiectivul principal al proiectului este promovarea și valorificarea orașelor/zonelor puțin cunoscute sau total necunoscute din regiunea Dunării. În cadrul proiectului urmează a fi realizate/elaborate: o analiză SWOT pentru fiecare regiune-parteneră implicată pentru a evalua atracțiile culturale și naturale, evenimentele, facilitățile ospitaliere disponibile/potențiale, accesibilitate etc.; o analiză transnațională a reputației - pentru a analiza dacă și cum aceste locuri sînt percepute, prezentate și descrise în mediu online (web communities); acțiuni pilot pentru a experimenta patrimoniul și ospitalitatea locală prin produsele turistice sustenabile și alternative; crearea lanțului de aprovizionare turistică, companiilor de management al destinației și promovarea web. Costul proiectului pentru partea moldovenească este 103 880 euro.

În vederea stabilirii priorităților de dezvoltare a sectorului turistic în regiunea UTA Găgăuzia, ADR UTA Găgăuzia în parteneriat cu Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia, cu sectorul asociativ și academic din regiune și cu suportul tehnic acordat în cadrul proiectului UE "Integrarea UTA Găgăuzia în cadrul național de dezvoltare regională a Republicii Moldova" (TAG) a elaborat "Programul Regional Sectorial în domeniul sporirii atractivității turistice a Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia 2019-2015".

Obiectivul general al PRS este asigurarea condițiilor pentru dezvoltarea durabilă a turismului în Găgăuzia în vederea majorării contribuției directe a sectorului turistic în structura PIB-ului regional până la 1 % până în anul 2025 prin intermediul atragerii investițiilor în dezvoltarea și creșterea calității serviciilor turistice, crearea locurilor de muncă și valorificarea eficientă a resurselor turistice din regiune.

Prin urmare, regiunile de dezvoltare au servit drept platforme pentru organizarea a mai multor evenimente de promovare a turismului inclusiv festivaluri turistice, seminare, ateliere de lucru, schimb de experiență cu alte țări, etc. Materialele promoționale au fost elaborate și distribuite în cadrul evenimentelor culturale unui spectru larg de actori, printre care APL I și II, reprezentanți ai societății civile, mass-media, membrilor CRD, partenerilor de dezvoltare, muzeelor din regiune și tuturor celor care au manifestat interes. De asemenea, ADR-urile au acordat suport în promovarea potențialului turistic în regiunile de dezvoltare prin intermediul paginilor web ale acestora. Totodată s-au distribuit în rețele de socializare spoturi publicitare și filme despre obiectivele și atracțiile turistice din regiuni. Mai multe detalii pot fi găsite pe paginile web ale ADR-urile și rapoartele de progres în implementarea SDR-urilor.

Obiectivul Specific 3: Îmbunătățirea guvernancei în domeniul dezvoltării regionale

Prezentul Obiectiv specific își propune eficientizarea procesului de coordonare interministerială, precum și a implementării politicii de dezvoltare regională la nivel național și regional. Pentru realizarea acestui obiectiv urmează să fie realizate activități de modificare și perfecționare a cadrului legislativ și a procedurilor instituționale, astfel încît să se asigure toate condițiile necesare pentru a trece la o nouă paradigmă a dezvoltării regionale în Republica Moldova.

Rezultate scontate:

- Aria de acoperire a politicii de DR este extinsă;
- Cooperarea interministerială eficientă este asigurată;
- Competențele și capacitățile CRD și ADR în coordonarea multisectorială și implementarea SNDR și SDR la nivel de regiuni sunt coordonate;
- Capacitățile APL în implementarea proiectelor regionale sunt consolidate;
- Mecanismul de finanțare a proiectelor este îmbunătățit.

Menționăm că, în procesul de implementare a SNDR 2016-2020, au fost realizate mai multe acțiuni ce țin de extinderea ariei de acoperire a politicii de dezvoltare regională. Astfel, a fost creată Agenția de Dezvoltare Regională UTA Găgăuzia, iar Regiunea de dezvoltare UTAG este funcțională, avînd constituite și funcționale instituțiile respective ce asigură implementarea politicii în domeniu în volum deplin.

Pe parcursul anului 2019, au fost continuate acțiunile în domeniul dat, astfel fiind elaborată Foia de parcurs de conceptualizare a politicii de dezvoltare regională în Regiunea de dezvoltare mun. Chișinău, care a fost aprobată prin Decizia CNCDR nr. 18/18, din 26.12.2018.

În vederea asigurării unui proces decizional transparent și participativ a fost asigurată activitatea Consiliilor Regionale pentru Dezvoltare, în cadrul cărora au fost aprobate Strategiile de dezvoltare ale regiunilor, asigurată participarea la selectarea programelor și proiectelor de dezvoltare regională, asigurată dezbateră și aprobarea Planurilor Operaționale Regionale.

Pentru identificarea necesităților de dezvoltare a regiunilor, în fiecare regiune au fost elaborate Programe regionale sectoriale în următoarele domenii: drumuri regionale și locale, eficiență energetică, apă și sanitație, managementul deșeurilor solide, creșterea atractivității turistice și dezvoltarea infrastructurii de afaceri. În baza acestor documente, în comun cu autoritățile locale, sectorul privat și societatea civilă, au fost dezvoltate portofolii de proiecte, o parte din acestea fiind deja finanțate prin intermediul Delegației Uniunii Europene în Republica Moldova.

Pentru a crește nivelul de implicare a societății civile, au fost aprobate modificările necesare la Legea nr. 438 din 28.12.2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova, astfel încât componența Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale a fost completată cu un reprezentant al societății civile dar și cu miniștrii responsabili de politicile de sănătate și asistență socială și a celui de responsabil pentru educație și cultură.

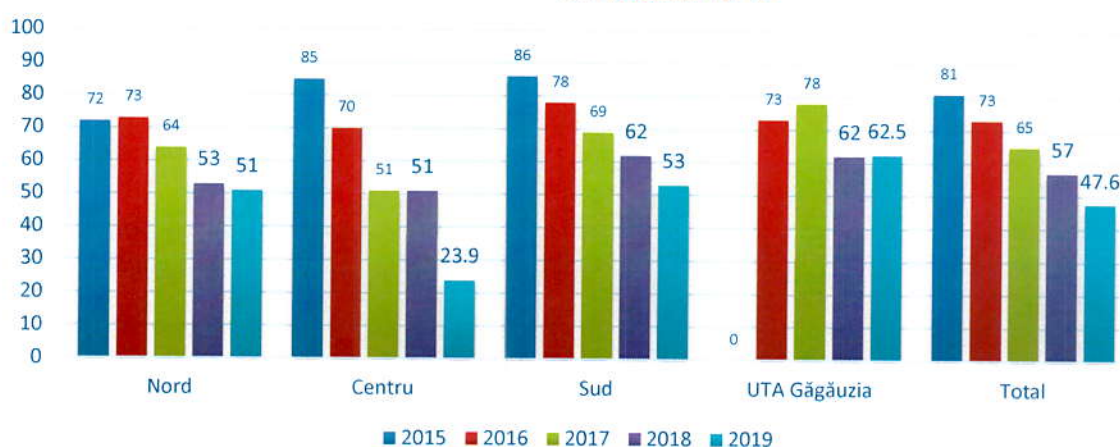
De asemenea, în cadrul Consiliilor Regionale pentru Dezvoltare au fost constituite cu scop de pilotare cîte două Comisii regionale sectoriale, al căror rol este examinarea oportunităților de dezvoltare a regiunilor în două domenii: alimentare cu apă și sanitație și managementul deșeurilor solide. Astfel, scopul acestor comitete, asistate de către experți angajați de către Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei este înaintarea propunerilor și inițiativelor ce urmează a fi prioritizate de către Consiliul Regional.

În vederea consolidării capacităților actorilor implicați în implementarea politicii de dezvoltare regională, pe parcursul anului 2019, în concordanță cu analiza necesităților de instruire și în

baza propunerilor identificate și înaintate de către Agențiile de Dezvoltare Regională fost desfășurate 73 sesiuni de instruire, 31 conferințe, 41 ateliere de lucru și 30 vizite de studiu.

În cadrul implementării proiectelor investiționale, etapele de realizare a proiectelor au fost analizate și dezbătute în cadrul Comitetelor Directoare Locale, unde reprezentanții locali au înaintat mai multe propuneri de îmbunătățire a realizării acestora.

Figura: 15 Rata de participare a membrilor CRD în procesul decizional în %

Sursa: ADR

Evoluția ratei de participare a membrilor CRD la procesul decizional (*Figura 15*) ne prezintă o descreștere a interesului acestora față de modalitatea actuală de soluționare a problemelor în regiune. Acest fapt, în mare măsură, este determinat de interesul scăzut din partea sectorului privat și sectorului civil de a se implica în domeniul dezvoltării regionale. Experiența de implementare a politicii de dezvoltare regională indică asupra necesității creșterii rolului CRD în dezvoltarea structurilor partenoriale la nivel regional, implicarea mai activă a autorităților publice locale în aceste procese.

În ceea ce privește indicatorii de monitorizare ce țin de satisfacția populației de activitățile de dezvoltare regională, aceștia nu au fost monitorizați, deoarece nu a fost stabilită metoda de măsurare al acestor indicatori.

MĂSURA 3.1. Perfecționarea cadrului legislativ și normativ în domeniul dezvoltării regionale și celui aferent

Acțiunile cuprinse în această măsură presupun modificări ale cadrului legislativ, ajustate la prevederile Planului de acțiuni al Acordului de Asociere Uniunea Europeană – Republica Moldova și implementarea acestora. Întrucât se vizează și eficientizarea proceselor operaționale, măsura dată include acțiuni direcționate spre perfecționarea sistemului de finanțare a proiectelor de dezvoltare regională.

Rezultate obținute:

A fost elaborată și aprobată Hotărîrea de Guvern nr. 487 din 23.10.2019 „pentru modificarea anexei la Hotărîrea Guvernului nr. 436/2014 privind implementarea programului de asistență tehnică și financiară acordată de Guvernul României pentru instituțiile preșcolare din Republica Moldova”.

În scopul îmbunătățirii procesului investițional al politicii de dezvoltare regională, în perioada de raportare, a demarat procesul de elaborare a unei noi politici publice „Programul de dezvoltare urbană echilibrată”, care are menirea să extindă aplicarea politicii în domeniul dezvoltării regionale prin evidențierea orașelor ca poli de creștere economică.

Întru îmbunătățirea sistemului de implementare a politicii regionale în Moldova, care va contribui la sporirea coerenței sociale, economice și teritoriale a țării prin crearea unui sistem eficient de susținere a dezvoltării locale, au fost elaborate:

- Premisele revitalizării zonelor urbane degradate, aprobate de către CNCDR
- Liniile directoare privind revitalizarea urbană în Republica Moldova, consultate public în regiunile de dezvoltare.
- Raport privind rezultatele proiectelor pilot în domeniul revitalizării urbane inițiate în anul 2018;

Conform prevederilor Linii directoare privind revitalizarea urbană în Republica Moldova, în anul 2018 a fost acordat suport metodologic în elaborarea Programelor de revitalizare urbană în 9 orașe (Ungheni, Edineț, Cimișlia, Căușeni, Ocnița, Briceni, Soroca, Ialoveni, Bălți) care includ și un portofoliu de idei de proiecte de revitalizare, planificate pentru următorii anii (inclusiv pentru aplicarea la diverse apeluri de proiecte).

În I trimestru, 2019 a fost organizat un Concurs de proiecte pentru orașele/municipiile care dețin deja un Program de Revitalizare urbană. Au fost selectate 8 orașe (Soroca, Ialoveni, Ocnița, Cimișlia, Căușeni, Ungheni, Bălți, Edineț). Bugetul total: 12.735.207,75 MDL. De asemenea, s-a continuat implementarea a 6 proiecte pilot de revitalizare urbană inițiate în anul 2018, în orașele: Ocnița, Edineț, Bălți, Ungheni, Cimișlia, Comrat.

Concomitent, alte 8 orașe (Sângerei, Drochia, Ceadâr-Lunga, Vulcănești, Rezina, Strășeni, Cahul, Ștefan Vodă) au fost selectate competitiv și transparent de către Agențiile de Dezvoltare Regională în cadrul apelurilor deschise la nivelul fiecărei regiuni de dezvoltare, pentru acordarea suportului în elaborarea Programelor de Revitalizare Urbană. În acest sens, ADR oferă suport metodologic și informațional, celor 8 orașe care urmează să se implice într-un proces complex de lucru, care demarează cu elaborarea Programelor de Revitalizare Urbană.

A fost elaborat noul proiect de lege privind dezvoltarea regională. În același timp, ținând cont de procesul de restructurare a organelor administrației publice centrale și procesul de reformare a Guvernului Republicii Moldova, s-a constatat lipsa de oportunități de promovare a proiectului la momentul actual, pînă la definitivarea reformelor, inclusiv a organizării teritorial administrative. Fapt pentru care anterior a fost informată Cancelaria de Stat, iar ținând cont că acest

angajament este asumat și în Planul de Asociere RM-UE, în cadrul ședinței grupului de monitorizare Clusterul V, a fost acceptată propunerea de contramandare a termenului de promovare a proiectului noii legi pînă la realizarea reformei teritorial administrative.

Concomitent, în vederea eficientizării politicii de dezvoltare regională, în anul 2018 a demarat procesul de elaborare a unui nou concept al politicii în domeniul dat, care urmează să modifice paradigma de funcționare a politicii de dezvoltare regională. În acest scop, cu suportul partenerilor GIZ din cadrul proiectului MSPL, a fost elaborat un draft al conceptului noii paradigme a politicii de dezvoltare regională, care va sta la baza elaborării noii legislații în domeniu.

MĂSURA 3.2. Consolidarea cadrului instituțional și a potențialului administrativ

Măsura a fost realizată prin acțiuni ce implică facilitarea dialogului și a cooperării instituțiilor la nivel național, regional și local. În același timp, pentru a asigura o înaltă performanță a cadrului instituțional, au fost incluse activități orientate spre consolidarea capacităților actorilor la nivel local și regional în baza necesităților și a tendințelor de dezvoltare.

Tabel 4: Dezvoltarea capacităților MADRM, ADR și APL

Sumar din Raportul activităților desfășurate privind dezvoltarea capacităților colaboratorilor MADRM, ADR și APL pe parcursul anului 2019					
Participanți (Nr.)					
Nr.	Forma de instruire	Nr. de sesiuni	ADR	MADRM	APL
1.	Sesiuni de instruire organizate/ training-uri	73	256	30	208
2.	Conferințe, forumuri organizate	31	118	11	197
3.	Ateliere de lucru, mese rotunde	41	111	25	108
4.	Vizite peste hotarele țării	30	62	17	97
	TOTAL	175	547	83	610

Sursa: MADRM, ADR

În baza Programului de instruire anual elaborat de MADRM, în anul 2019, angajații instituțiilor de dezvoltare regională au beneficiat de instruirii sub formă de sesiuni de instruire, ateliere de lucru, mese rotunde, forumuri, conferințe, vizite de lucru - organizate în mare parte de către MADRM, Academia de Administrare Publică în colaborare cu Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei, Agenția de Achiziții Publice, etc.

Au fost fortificate capacitățile instituționale, în următoarele domenii: Managementul și elaborarea programelor/proiectelor, Gestionarea conflictului de interese în procesul de achiziții

Dezvoltare regională

publice, Managementul proprietății publice, Etica și integritatea funcționarului public (Georgia), Leadership în administrația publică (Ucraina), Managementul calității în instruire, etc.

În perioada de raportare, rolul ADR-urilor în calitate de autorități contractante a fost consolidat, continuând să aplice regulile europene privind achizițiile publice la proiectele finanțate de finanțatori internaționali, pe baza unui manual operațional elaborat cu suportul MSPL. Iar reprezentanții APL-urilor din cadrul grupurilor de lucru pentru achizițiile publice ale ADR au fost, de asemenea, instruiți cu succes în aplicarea noilor proceduri UE de achiziții publice pentru achiziționarea serviciilor de proiectare.

În cadrul proiectului MSPL a fost acordat în mod continuu suportul pentru dezvoltarea capacităților APL și operatorilor de servicii vizate de proiect și programarea locală în sectoarele: Aprovizionare cu apă și canalizare, Eficientă energetică.

Tabel 5: Consolidarea capacităților actorilor la nivel local desfășurate de GIZ și AAP

Consolidarea capacităților actorilor la nivel local și regional pe domenii de intervenție					
Sector	Nr. de training-uri	Volum, h	Numărul de participanți		
			Total	Gender	
				Femei	Bărbați
AAC	9	240	227	92	135
EE	7	316	102	50	52
Alte module de instruire	20	307	526	189	127
Conferințe, ateliere de lucru, mese rotunde	7	100	292	116	176
Vizite peste hotarele țării	3	69	121	32	89
Total	46	1032	1268	479	579

Rezultatele obținute:

- ✓ Fortificarea capacităților actorilor implicați în procesul de implementare a politicii de dezvoltare regională (CRD, CRS, CDL etc.);
- ✓ Desfășurate 176 activități de consolidare a capacităților pentru reprezentanții MADRM, ADR și APL;
- ✓ Consolidate capacitățile a 1265 persoane.

MĂSURA 3.3. Eficientizarea sistemului de monitorizare și evaluare a implementării Strategiei

Implică o serie de acțiuni complexe menite să asigure mecanismele necesare, dar și să optimizeze procesul de implementare a politicii de dezvoltare regională. Acțiunile vor presupune și cooperarea instituțiilor atât în procesul de planificare și implementare, cât și în procesul de monitorizare și evaluare, astfel urmărindu-se și îmbunătățirea statisticii regionale.

Rezultatele obținute:

Sistemul de monitorizare și evaluare a politicii de dezvoltare regională este eficientizat, punându-se accent pe rezultate. A fost definit setul de indicatori pentru politica de dezvoltare regională armonizat cu indicatorii și metodologia utilizată de către Biroul Național de Statistică pentru statistica teritorială și regională. A fost elaborată o nouă ediție a Instrucțiunii privind monitorizarea și evaluarea politicii de dezvoltare regională, care reprezintă o ghidare metodologică pentru reprezentanții MADRM, ADR și alți reprezentanți relevanți, în vederea asigurării proceselor de monitorizare și evaluare bazat pe rezultate a politicii de dezvoltare regională.

În rezultatul alegerilor parlamentare, o parte din membrii CNCDR (de ex. CRD Nord, Centru și alți membri ai cabinetului de miniștri) au fost aleși în calitate de deputați în Parlamentul RM. Din acest motiv, nu a fost posibilă desfășurarea ședințelor Consiliului în vederea aprobării unor decizii necesare. Totodată, în perioada ultimilor ani, se atestă lipsa interesului de participare a membrilor CRD în cadrul ședințelor, din care motiv nu au fost luate decizii la nivel regional.

Totodată, în perioada de raportare, au fost desfășurate activități de evaluare a impactului în etapa de post implementare la 2 proiecte de dezvoltare regională și anume:

1. „Asigurarea dezvoltării locale durabile și prevenirea poluării resurselor naturale prin reconstrucția stației de epurare, a apelor reziduale, reconstrucția și extinderea rețelilor de apă și canalizare” în r-nul Călărași,;
2. „Îmbunătățirea sistemului integrat de management al deșeurilor solide în raioanele Șoldănești, Rezina și Florești”.

Cooperarea cu partenerii de dezvoltare

Atragerea investițiilor internaționale și invitarea partenerilor de dezvoltare pentru co-finanțarea proiectelor din Documentul Unic de Program 2017-2020 și Programele Operaționale Regionale

Dezvoltare regională

(POR), reprezintă o prioritate pentru Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului. În acest sens, implementarea politicii de dezvoltare regională în Republica Moldova se bucură și de sprijinul partenerilor externi de dezvoltare.

În tabelul de mai jos, sunt prezentați donatorii externi ce au un interes sporit pentru finanțarea și implementarea proiectelor de dezvoltare regională în RM.

Tabel 6: Partenerii de dezvoltare în domeniul dezvoltării regionale

Nr.	Donatori	Denumirea proiectului	Indicatori/Livrabilele	Perioada de implementare	Suma totală
1.	Guvernul Poloniei	Suport Guvernului Republicii Moldova în implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională pentru anii 2016-2020 prin dezvoltarea urbană integrată și sustenabilă	Crearea unui sistem eficient de sprijin pentru dezvoltarea urbană eficientă și revitalizarea orașelor Îmbunătățirea calității proiectelor de dezvoltare în orașe	2017 - 2019	361 313 EURO
2.	Guvernul Germaniei	Modernizarea serviciilor publice locale	Îmbunătățirea condițiilor generale pentru implementarea politicii de dezvoltare regională orientată către cetățean în sectoarele prioritare de prestare a serviciilor publice locale prin intermediul a 4 Domenii de Intervenție.	2016-2020	3,700,000 EURO
3.	Guvernul Marii Britanii	Consolidarea capacităților de implementare a Programului Regional Sectorial pentru Dezvoltarea Infrastructurilor de Sprijin în Afaceri (ISA)	18 concepte de proiecte viabile în infrastructura de sprijin în afaceri elaborate Potențial crescut de asigurare a finanțării din partea donatorilor Potențial crescut de sprijin a implementării PRS ISA	2018 – 2019	£297,425 GBP
4.	Guvernul Cehiei	Suport privind implementarea strategiei regionale cu folosirea datelor Sistemul Informațional	5 proiecte cu folosirea tehnologiilor GIS și a datelor accesibile gratis.	2019 - 2021	550 000 EURO

Dezvoltare regională

		Geografic (GIS).			
5.	Guvernul României	Modernizarea serviciilor publice locale (co-finanțare)	Construcția sistemului de alimentare cu apă și canalizare în satul Roșu	2010 - 2018	700,000 EURO
6.	Guvernul Suediei	Modernizarea serviciilor publice locale (co-finanțare)	Îmbunătățirea condițiilor generale pentru implementarea politicii de dezvoltare regională orientată către cetățean în sectoarele prioritare de prestare a serviciilor publice locale prin intermediul a 4 Domenii de Intervenție.	2016-2018	300 000 EURO
7.	Guvernul Elveției	Modernizarea serviciilor publice locale (co-finanțare)	Îmbunătățirea condițiilor generale pentru implementarea politicii de dezvoltare regională orientată către cetățean în sectoarele prioritare de prestare a serviciilor publice locale prin intermediul a 4 Domenii de Intervenție.	2016-2018	3 190 372 EURO
8.	AOD Estonia	"Suport în dezvoltarea turismului rural sustenabil în RDN, Moldova"	4 seminare pentru organizatori de evenimente, meșteșugari și micii antreprenori în domeniul turismului rural din RDN organizate 1 vizită de studiu în Estonia în vederea preluării bunelor practici Mentorat pentru organizatorii de festivaluri din RDN.	2016-2017	14060 euro
9.	AOD Estonia	„Ciclul de manuale pentru antreprenori și tinerii moldoveni din mediul rural. Manualul 3 „Dezvoltarea produsului și marketing”	1 manual pentru antreprenori în domeniul dezvoltării produsului și marketing elaborat; 2 seminare și 1 atelier de marketing online pentru tinerii antreprenori și femei organizate; 1 vizită de studiu în Estonia în vederea preluării bunelor practici;	01.09.2018–30.09.2019	45,152.00 euro
10.	Guvernul Lituaniei și Fundația	„Rețeaua antreprenorială a femeilor – un potențial excelent	cel puțin 200 de femei din Regiunea de Dezvoltare Nord a Republicii Moldova să inițieze sau să dezvolte	Mai-octombrie 2019	20 000 euro

Dezvoltare regională

	Ajutorului Evreiesc World Jewish Relief	<i>pentru consolidarea drepturilor și oportunităților economice ale femeilor din Moldova prin instruire, informare și interacțiune</i>	propria afacere care să creeze oportunități pentru promovarea socială și economică și să îmbunătățească nivelul de trai în familiile lor		
11.	AOD Estonia	„Împuternicirea femeilor și tinerilor prin creșterea abilităților și competențelor lor în domeniul designului de evenimente rurale și a serviciilor de ospitalitate”	1 ghid pentru antreprenori în domeniul turismului rural elaborat; 4 seminare pentru organizatori de evenimente, meșteșugari și micii antreprenori în domeniul turismului rural din RDN organizate 1 vizită de studiu în Estonia în vederea preluării bunelor practici Mentorat pentru organizatorii de festivaluri din RDN.	01.08.2017 – 31.01.2019	45,152.00 euro
12.	Guvernul Elveției	Consolidarea cadrului instituțional în sectorul alimentării cu apă și sanitație din Republica Moldova	-Actorii-cheie organizează și gestionează mai efektiv sectorul alimentare cu apă și sanitație. - Instituțiile și actorii din sector își îmbunătățesc performanța în implementarea serviciilor de alimentare cu apă și sanitație într-un mod durabil, eficient și echitabil	2016-2018	4,8 mil CHF
	Guvernul Austriei				
13.	Guvernul Austriei	Consolidarea infrastructurii de alimentare cu apă și canalizare în zonele rurale axată pe evacuarea în siguranță a apelor uzate în orașul Cantemir” 2018-2021	Construcția unei stații moderne de epurare a apelor uzate, a unui sistem de colectare și canalizare a apelor uzate pe o distanță de circa 12 km, inclusiv a stațiilor de pompare	2018-2021	6 mil EURO
14.	Uniunea Europeană	Pregătirea proiectului tehnic și a documentației de licitație pentru lucrările de	Proiecte tehnice și documentația de licitație pentru lucrările de construcție a 10 proiecte AAC și 8 proiecte EE	2016 – 2018	3,5 mil EURO

Dezvoltare regională

	construcție a proiectelor AAC selectate și EE în 3 regiuni de dezvoltare ale Republicii Moldova	selectate sunt elaborate.		
	Construcția infrastructurii de aprovizionare cu apă și canalizare și eficiența energetică în clădirile publice	10 proiecte de construcție a infrastructurii de aprovizionare cu apă și canalizare și 8 proiecte de eficiența energetică în clădirile publice sunt implementate	2017-2021	39,8 mil EURO
	Integrarea UTA Găgăuzia în cadrul politicii de dezvoltare regională a RM	-Integrarea UTA Găgăuzia în cadrul național pentru dezvoltare regională - Susținerea societății civile din UTA Găgăuzia - Susținerea autorităților publice locale din UTA Găgăuzia		5 mil EURO

Ca urmare a semnării Acordului de finanțare cu UE privind implementarea Proiectului „Construcția infrastructurii de aprovizionare cu apă și canalizare, precum și de eficiență energetică în clădirile publice”, au fost create premisele necesare pentru îmbunătățirea nivelului de trai al cetățenilor Republicii Moldova. Finalitățile scontate ale proiectului sunt:

- ✓ pînă la 200 000 de cetățeni din 22 de localități selectate din regiunile de dezvoltare Nord, Centru și Sud vor avea acces la servicii îmbunătățite de aprovizionare cu apă și canalizare;
- ✓ vor fi renovate sau construite peste 300 km de rețele de apă și canalizare;
- ✓ aproximativ 5000 de beneficiari (personal angajat și elevi) din 8 instituții de învățământ din regiunile de dezvoltare Nord, Centru și Sud vor fi asigurați cu condiții optime de activitate profesională și studiu;
- ✓ 10 clădiri publice (cu o suprafață totală de peste 45 000 m²) vor fi reabilitate.

Pentru implementarea celor 18 proiecte, în faza a doua care urmează a fi inițiată la începutul anului 2019, este alocat un grant de 39,8 milioane euro.

Totodată, în vederea realizării obiectivelor naționale în domeniul aprovizionării cu servicii de alimentare cu apă și servicii de canalizare, semnate un șir acorduri de finanțare a proiectelor investiționale, după cum urmează:

Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și sanitație în raionul Cahul – urmează a fi elaborată documentația tehnică și inițiată implementarea proiectului din grantul Guvernului Germaniei 23,5 milioane euro și 11 milioane euro grant oferit de către Comisia Europeană;

- ✓ A fost inițiată implementarea primei faze proiectului de construcție a magistralei Cahul – Alexandru Ioan Cuza, care constă în construcția a 11 km de apeduct magistral și construcția rețelelor interioare în localitățile Lebedenco, Hutulu și Ursoaia, cu un cost de 2,131 milioane euro, grant oferit de către Guvernul Elveției;
- ✓ A fost semnat contractul de elaborare a documentației tehnice cu inițierea implementării fazei doi a apeductului magistral Cahul-Alexandru Ioan Cuza, din grantul de 2,6 milioane euro oferit de către Comisia Europeană pentru construcția a 33 km de apeduct magistral prin localitățile Pelinei – Găvănoasa - Vulcănești – Alexandru Ioan Cuza;
- ✓ Au fost realizate pre-condiționalitățile solicitate de către Guvernul Germaniei pentru realizarea proiectului de construcție a apeductului magistral Chișinău – Strășeni – Călărași, oferind un grant de 15 milioane euro.

La propunerea Guvernului Ungariei, a fost inițiat un proces pilot de cooperare tripartită moldo-sino-ungară, în cadrul căreia, Republica Moldova a propus finanțarea a 4 proiecte investiționale în domeniul alimentării cu apă, acest domeniu fiind solicitat de către partea Ungară.

Riscuri și provocări în implementarea SNDR

Pe parcursul perioadei de raportare, pe lângă realizările atinse în implementarea SNDR 2016-2020, au fost întâmpinate și provocări de ordin politic, economic și operațional. Printre principalele provocări se numără:

- Reforma autorităților centrale, a diminuat cu 50 %- numărul angajaților ministerului în domeniul dezvoltării regionale, fiind lipsă subdiviziunea responsabilă de monitorizarea și evaluarea politicilor și proiectelor de dezvoltare regională.
- În lipsa unei clarități cu privire la reforma teritorial-administrativă, s-au atestat tergiversări semnificative în definitivarea noului proiect de lege cu privire la dezvoltarea regională în Republica Moldova, precum și a cadrului normativ aferent, inclusiv regulamentul și compoziția Consiliilor de dezvoltare regională, clarificarea statutul regiunilor de dezvoltare (statistic, de planificare și administrativ), precum și crearea Agenției de dezvoltare Chișinău și altele. Demararea procesului de dezvoltare regională în Transnistria, rămîne a fi imposibilă;
- Schimbarea guvernării în vara anului 2019 a generat o perioadă de instabilitate în domeniul dezvoltării regionale. Acest fapt a avut loc din considerentul că noua guvernare a avut nevoie de mai mult timp pentru a intra în esența proceselor de implementare a politicii de dezvoltare regională și pentru a înțelege importanța acestor procese. Ca urmare, pentru o perioadă de timp nu a fost posibilă aprobarea unor decizii necesare pentru realizarea cu succes a proiectelor de dezvoltare regională (spre exemplu realocarea mijloacelor financiare din FNDR, achitarea pentru lucrările executate în cadrul proiectelor ș.a.);
- Alegerile locale din 2019 de asemenea au implicat anumite riscuri cu referire la următoarele aspecte:

- a fost afectată activitatea autorității decizionale la nivelul regiunii (CRD) și respectiv a fost necesară delegarea reprezentanților APL în componența nouă a CRD.
- primarii noi aleși nu dispun de cunoștințe suficiente în domeniul politicii de dezvoltare regională și în acest context ADR a fost nevoită să intensifice eforturile în vederea informării noilor primari cu privire la oportunitățile existente în domeniul dezvoltării regionale;
- Asigurarea continuității și durabilității proiectelor de dezvoltare regională este o provocare continuă. Insuficiența resurselor financiare atât din partea APL în asigurarea contribuției de finanțare a proiectelor, cât și a cetățenilor din regiunile de dezvoltare pentru achitarea tarifelor la serviciile de AAC și MDS rămîne a fi o provocare;
- Proiectele finanțate din sursele UE depășesc suma estimativă a rapoartelor analitico-economice sau a studiilor de fezabilitate, din acest motiv beneficiarul este nevoit să achite diferența de sumă;
- Pentru realizarea obiectivelor SNDR nu sunt suficiente mijloacele financiare din FNDR. Este necesară mobilizarea inclusiv a mijloacelor din partea partenerilor de dezvoltare. În acest sens sunt necesare eforturi pentru implicarea APL în activități de instruire privind identificarea surselor alternative de finanțare.
- La nivel operațional, identificarea și contractarea companiilor pentru elaborare documentației tehnice și implementarea proiectelor de infrastructură de anvergură în conformitate cu exigențele donatorilor continue să fie anevoioasă, deseori, facilitând repetarea licitațiilor și tergiversarea implementării proiectelor. De asemenea, standardele de construcție depășite au necesitat anumite modificări intermediare pentru a asigura implementarea proiectelor cu finanțare externă.
- Pînă în prezent politica de dezvoltare regională s-a axat mai mult pe implementarea inițiativelor, programelor și proiectelor care contribuie la diminuarea disparităților. Cu toate că aceasta reprezintă o direcție importantă, totuși fără intervenții mai substanțiale de stimulare a creșterii economice și a competitivității regiunilor, atingerea obiectivului general al politicii de dezvoltare regională al RM ar putea fi imposibilă. În acest sens, paradigma politicii de dezvoltare necesită o revizuire.
- Insuficiența unor indicatori statistici regionali, precum și a unei subdiviziuni structurale cu competențe în statistica regională (observatorul teritorial), limitează posibilitatea de a efectua o analiză dinamică și calitativă a proceselor de dezvoltare în regiuni.
- Platforma de comunicare CRD/CRS nu este funcțională. Astfel, sunt necesare instruirii practice pentru utilizatori și asigurarea implicării lor active în procesul de utilizare a platformei. În acest context, ar fi oportun ca aceste instruirii să fie organizate după alegerile locale generale din 20 octombrie 2019.

Bune practici și lecții învățate

- Implicarea experților naționali și internaționali în procesul elaborării unor documente de politici asigură o calitate mai superioară a lor și permite o abordare conceptuală mai largă, apropiindu-le de practicile internaționale. Se menționează implicarea experților în elaborarea politicilor publice: „Dezvoltarea urbană”, „Noua paradigmă a politicii de dezvoltare regională”, „Revitalizarea urbană”;
- Organizarea consultărilor publice și informarea în cadrul elaborării și coordonării unor documente conceptuale, oferă posibilitatea de a obține noi propuneri, inițiative și reacții, pentru a le apropia de necesitățile actorilor locali și regionali. Aceste lucruri s-au demonstrat în timpul prezentării politicii publice „Dezvoltarea urbană”, consultarea programelor de revitalizare urbană etc.
- Instruirile privind aplicarea Sistemului Informațional Geografic (GIS), la care participă angajații MADRM și ADR, contribuie la perfecționarea abilităților de utilizare a sistemului GIS, în vederea îmbunătățirii calității procesului de planificare prin analiza aspectului spațial;
- Organizarea vizitelor de studiu în vederea schimbului de experiență și informații cu alte țări și, respectiv, cu persoanele-cheie care reprezintă domeniul de interes al grupului implicat, a permis preluarea practicilor pozitive în astfel de domenii ca managementul proiectelor, achiziții publice, antreprenoriat, etc.

Concluzii

- ✓ Domeniul politicii de dezvoltare regională rămâne a fi un domeniu atractiv și se bucură de susținerea partenerilor de dezvoltare;
- ✓ Proiectele investiționale de dezvoltare regională finanțate din Fondul național pentru dezvoltare regională și sursele partenerilor de dezvoltare asigură un impact pozitiv în dezvoltarea socio-economică a regiunilor de dezvoltare ce se confirmă prin dinamica ascendentă a principalilor indicatori ai statisticilor regionale. Totuși, potențialul de implementare a proiectelor la nivel regional este mai mare decât mijloacele financiare disponibile din sursele FNDR. În acest sens, sunt necesare mecanisme care ar permite cofinanțarea proiectelor de dezvoltare regională din diferite surse naționale (FNDR; FEN; FR);

- ✓ Dinamica principalilor indicatori macroeconomici reflectă, în general, o evoluție pozitivă, dar totuși insuficientă. Pe alocuri sunt foarte vizibile discrepanțele dintre regiunile de dezvoltare comparativ cu municipiul Chișinău. Acest lucru se observă mai ales în cazul indicatorilor: ponderea drumurilor modernizate, numărul de IMM-uri la 1000 locuitori. În vederea înlăturării discrepanțelor ar veni politica privind dezvoltarea urbană, care ar putea facilita concentrarea în jurul polilor de creștere a tuturor resurselor și micșora procesul migrațional către mun. Chișinău, Bălți – care la moment sunt unicele poluri de creștere stabilite în mod natural;
- ✓ Procesul de transformare a instituțiilor guvernamentale în perioada de raportare, a limitat posibilitățile de promovare și adoptare a unor propuneri menite să îmbunătățească cadrul de funcționare a politicii de dezvoltare regională și sinergizării acțiunilor în acest domeniu;
- ✓ Asigurarea continuității și durabilității proiectelor de dezvoltare regională rămîne a fi o provocare. Insuficiența resurselor financiare atât din partea APL în asigurarea contribuției de finanțare a proiectelor, cât și a cetățenilor din regiunile de dezvoltare pentru achitarea tarifelor la serviciile de AAC și MDS nu asigură sustenabilitatea investițiilor.
- ✓ La nivel operațional, identificarea și contractarea companiilor pentru elaborare documentației tehnice și implementarea proiectelor de infrastructură de anvergură în conformitate cu exigențele donatorilor continue să fie anevoioasă, deseori ducînd la repetarea licitațiilor și tergiversarea implementării proiectelor. De asemenea, standardele de construcție depășite necesită anumite modificări intermediare pentru a asigura implementarea proiectelor cu finanțare externă.
- ✓ Mijloacele financiare din FNDR nu au fost valorificate integral pe parcursul anului 2019, iar motivul principal fiind faptul de tergiversare din partea gestionarului FNDR a semnării documentelor de plată pentru lucrările executate la proiectele implementate.
- ✓ Insuficiența unor indicatori regionali, limitează posibilitatea de a efectua o analiză dinamică și calitativă a proceselor de dezvoltare în regiuni;
- ✓ Necesitățile de dezvoltare, inclusiv pentru implementarea unor proiecte investiționale depășesc esențial posibilitățile financiare care au fost oferite în perioada de raportare;
- ✓ Reprezentanții administrațiilor publice locale de nivelul I și II nu în măsură deplină realizează activitățile de asigurare a durabilității proiectelor de dezvoltare regională;

Dezvoltare regională

- ✓ Participativitatea în trend descendent a membrilor CRD la ședințele consiliilor regionale, condiționează întreprinderea unor măsuri de modificare a cadrului de funcționare a acestor instituții.

MINISTRU

Ion PERJU

COORDONAT:

Secretar de Stat în domeniul dezvoltării regionale și rurale

Dorin ANDROS

Șef Direcție politici de dezvoltare regională

Igor MALAI

Șef Secția relații cu instituțiile de dezvoltare regională

Vlad UNGUREAN

